

Vipavski glas

letnik XXIV december 2008/št. 87

Svetonočna skrivnost

*V srebrnem odsevu prelesti neba,
do hlevca stezica prav ozka pelja,
tam lučka utriplje, prav rahlo gori,
odkriva skrivnosti nam Svete noči.*

*V tem hlevcu kot cvet iz neba presajen,
nam Jezušček nudi svoj topli objem,
krilatci nebeški mu slavo pojó,
Mariji od sreče solzi se oko.*

*Na slamici mehki ga Jožef odeva,
in nogice male mu vlek ogreva,
to Dete v ljubezni za nas se rodi,
svoj mir nam prinaša in srečo želi.*

*S pastirci do jaslí še mi pohitimo,
v darilo mu svoje srce izročimo,
pripravimo domek naš topli, preprost,
ostani, o Jezušček, dragi naš gost.*

Lojze Bajc

Spoštovani bralci!

Ob prihajajočih božičnih in novoletnih praznikih podarimo to, kar nam lepša življenje -
prijazno besedo,
iskren pogled,
dobro misel in
topel nasmeh.

Iskrene čestitke ob 26. decembru - dnevu slovenske samostojnosti.

Uredniški odbor

Naslovnica:

Jaslice na trgu Pavla Rušta v Vipavi, 2007

foto: Oton Naglost

Dragi krajanj Vipave, dragi vsi rojaki po svetu in vsi, ki prejimate naše glasilo!

Malo T-dvojev, T-trijev, siolov in podobnega, malo južnoameriških »limonad« in slabih filmov, malo recesije in nepremišljenega nakupovanja, malo nesporazumov in nesrečnih trenutkov!

Veliko notranjega miru, veliko zavedanja samega sebe, veliko ljubezni do svojih najbližjih in vseh, ki jih imate radi, veliko zdravja in veselja ter ponovnega voščila ob letu obsorej!

Lepo se imejte v novem letu in čim prej pozabite, če je bilo kaj slabega v odhajajočem letu.

Vam želi predsednik Krajevne skupnosti Vipava,

Boris Ličen

* * *

*Vsako slovo je bridkost
Pa četudi od kamnov
ki branijo morju k tebi
pa četudi od mize
kjer si iskal senco
za premišljevanja
Zmeraj te prešine misel
to je zadnjikrat
Res zadnjikrat
Ali pa boš po letu odsotnosti
po letu beganja
in iskanja
spet našel svoj stol
poleg cvetočega oleandra
in ti bo znan obraz
naklonil smehljaj
Ste prišli
gospa
Čakali smo vas*

Mila Kacič

Spoštovane občanke, cenjeni občani!

Spet se poslavljamo od starega in začenjamo novo - leto, načrte, pričakovanja...

Želim Vam vesel božič in srečno novo leto 2009.

V imenu Občine Vipava
župan
mag. Ivan Princes

Zgodovina Vipave v očeh poznavalca

2.del

Gospodarska poslopja Lanthierijev

Edlingi, v starih vipavskih dokumentih se omenja tudi »Strelski dvorec« brez imena lastnikov. Ni ravno nemogoče, da so se vse te plemiške družine v nevarnih časih povezale in svoja bivališča zavarovale s skupnim obzidjem, z vodnim jarkom, skupnim vhodom, več obrambnimi stolpi in vodnim jarkom. Tako nastali grad je bil neke vrste plemiška protiturška in protibeneška utrdba, zaradi deljenega lastništva pa so ga imenovali Tabor.

Glavno besedo v Taboru so očitno imeli Edlingi. Ivan Jakob pl. Edling, zlasti pa njegov naslednik baron Janez Ludvik. Rodbina je bila po poreklu s Švabskega, v drugi polovici 14. stoletja pa jih že najdemo v Kosezah pri Ilirski Bistrici in na Goriškem. Vitez Ivan Jakob je bil cesarski uradnik, kranjski pretor, cesarjev zaupni svetovalec in njegov pogajalec pri sklepanju miru z Benečani leta 1618. Težišče njegovih posesti je bilo na Vogrskem in v Ajdovščini, njegov pa je bil tudi grad Kromberk pri Gorici. Baron Janez Ludvik si je leta 1653 v Vipavi postavil novo grajsko stanovanje. Prepoznamo ga po velikem ločnem portalu v stavbo, ki sicer močno prezidana še vedno stoji. Obnovil je tudi trdnjavski vhod, ki pa ga danes namesto njegovega krasi družinski grb grajskih

Ozadje gradu Tabor: lokacija izginulega Baumkircherjevega turna

Tabor: grajska vrata

Bratužev most s Taborom

solastnikov, plemičev Neuhausov. Gre za posnetek viteškega ščita s tremi diagonalnimi vrstami kvadratov, ki so bili v originalu črne in srebrne barve. Še vedno lahko vidimo odprtine za verige dvignega mosta, prav tako tečaje ogromnih vrat in okvir za zapah. Nekateri stavbni elementi kažejo, da je prav tu prej stal starejši poznogotski vhod. Graščino je s treh strani oblivala reka Vipava, na vzhodni strani pa so izkopali umeten jarek in vanj prav tako napeljali vodo. Od nekdanjega obzidja sta se do danes ohranila le še dva okrogla stolpa. Poleg graščine je nekoč stala Marijina cerkev. Romanska bifora, ki se kaže v drugi etaži starega stanovanjskega objekta na levi strani grajskega portala, je morda celo ostanek njene zvončnice. Poleg cerkvice je bilo za obzidjem celo majhno pokopališče. Vipavci, ki so se na tej lokaciji naselili kasneje, so grad Tabor spremenili v pisano gnezdo večjih in manjših poslopij, nekdanji vodni jarek pa deloma zasuli, deloma zabetonirali. Vidi pa se, da mnoge stene stoje že lepo število stoletij, reprezentančnost nekdanjega gradu pa še vedno poudarja imenitni portal trenutno prazne stavbe bivše otroške konfekcije Čebelica, ki se je pred leti naselila v taborskem palaciju. Tik grajskega stolpa vodi preko reke že omenjeni Bratužev most z obcestnim kamnom, ki z nemškim napisom oznanja, da se nahajamo 11 milj od Ljubljane. Vipava je namreč kljub bližini Gorice vedno spadala v avstrijsko deželo Kranjsko s prestolnico v Ljubljani, kot dolžinska mera pa so mišljene poštno milje, dolge 7,58 kilometra. Do Ljubljane so torej Vipavci imeli dobrih 83 km in še vedno je tako. Z mosta je lep pogled na najstarejši del vipavskega trga z grajskimi razvalinami nad njim. V 19. stoletju je prevzel tudi ljubljanskega slikarja Goldensteina in nastala je ena redkih podob, ki nas seznanja s staro Vipavo.

Grb plemenitih Neuhausov

Palacij barona Janeza Ludvika, 1653

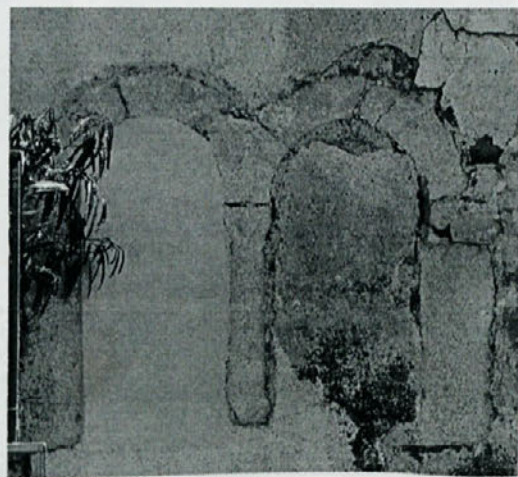
Ostanek Baumkircherjevega turna

stolp še v Horjulu pri Polhovem Gradcu, sicer pa je bil njegov dom pretežno vojaški šotor. Zato ni čudno, da se je leta 1469 postavil na čelo nezadovoljnih štajerskih plemičev, ki so se dvignili proti cesarju. Po odmevni zmagi nad Friderikovo vojsko je v Slovenski Bistrici čakal na izhod mirovnih pogajanj, cesar pa ga je s pretvezo svobodnega prihoda in odhoda zvalil v Gradec in ga dal usmrtiti. Taka je bila morala vladarjev že v takratnih viteških časih. Zloraba obljube je močno razburila Andrejevega prijatelja Erazma Predjamskega, ki je zaradi tega po uvodnem besednem sporu zabodel cesarjevega bratranca maršala Pappenheima. Bil je vržen v ječo, iz nje pobegnil, se zatekel v svoj Predjamski grad in tako sprožil tragične dogodke, ki so zapečatili tudi njegovo usodo. Še prej je svoje oblegovalce sredi postojnskega mraza izzival z zreliimi češnjami. Po skrivnem rovu jih je dobival z Gradišča pri Vipavi.

Andrej Baumkircher se je rodil v Vipavi leta 1420. Kljub vojaškim karieram so imeli Baumkircherji nenavadno miroljuben grb z gotsko cerkvico na ščitu. Prav zaradi tega heraldiki razmišljajo, ali ne gre v resnici za stari vipavski stolp s prislonjenim mlinom, ki pa ima na gotski način z oporniki podprte stene. Pravzaprav bi bilo lepo, če bi bilo tako. Baumkircherjevega turna namreč v Vipavi ni več. Ko so se Lanthieriji na Vipavskem dovolj razkošatili, so ga uporabljali za ječo, mlin pa preselili malo nižje pod rečni zavoj. Zadnji objekt je še pri življenju, čeprav že dolgo več ne melje, kamnite ostanke stolpa pa so odstranili leta 1950. Spodjedle so jih visoke vode. Na temeljih stolpa si neki Italijan postavlja priložnostno nastambo, vanjo pa vgrajuje še ohranjene kamnite klesance.

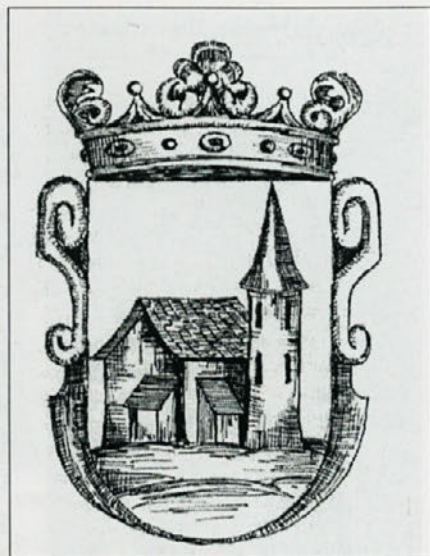
Taborski stolp z vodnim jarkom

Bifora: zvončnica ali okno

Gradec l. 1471: aretacija Andreja Baumkircherja

Grb vipavskih Baumkircherjev

Vipava pa se lahko ponaša še z enim od zgodovinskih vojščakov, ki pa je bil za razliko od Andreja tudi dober diplomat. Mislimo na barona Žigo ali Sigismunda Herbersteina, rojenega leta 1486. Rodbina je bila izpričana na avstrijskem Štajerskem že v 12. stoletju, njihova prva posest na Kranjskem pa je bil istrski Lupoglav. Žigov oče Lenart je po letu 1487 gospodaril na dveh vipavskih gradovih, mati Barbara pa je bila sestra omenjenega viteza Erazma iz postojnske Predjame. Bistri fant se je že do osmega leta starosti v tedanji župnijski šoli poleg latinščine in nemščine naučil tudi slovensko. Za plemiške vrstnike je bilo to nepojmljivo in so mu dali laški vzdevek »šklafl«. Že pri 18 letih je na dunajski univerzi diplomiral in postal doktor. Dve leti kasneje ga najdemo v bojih z Ogrji in Benečani. Poveljnik Erich Braunschweigski ga je javno pohvalil. Potem se je začel mladenič zanimati za upravno delo. Pred tako službo so Žigo svarili, češ da na dvoru ni prostora za poštene ljudi, a je odgovoril, da bi mu bilo v čast tudi, če bi vladarju služil kot navaden pisar. Postal pa je veliko več, karierni diplomat, ki je služil kar trem cesarjem. Posebno slavo si je prislužil z moskovsko misijo pri takratnem cesarju Ivanu Groznem. Moža, ki je slovel po svojih grozovitostih, je očarala Žigova vipavska slovenščina, ki je zelo spominjala na ruščino. Herberstein je povsod našel odprta vrata, zato je lahko na povratku leta 1549 izdal prvo evropsko knjigo o razmerah v takratni Rusiji z latinskim naslovom »Rerum Moscoviticarum commentarii« ali »Moskovski zapiski«. V njej so učeni bralci prvič zvedeli za 41 ruskih kneževin, za njihovo geografijo in zgodovino, za 132 rek in za podatek, da se Volga izliva v Kaspijsko, in ne v Črno morje. Preprostejši so bili pozorni na sušo, po kateri so se cene kruha podeseterile, in na mraz, v katerem je pred Moskvo zmrznila potujoča glumaška skupina, njeni medvedi pa so znoreli. Katoliški krst

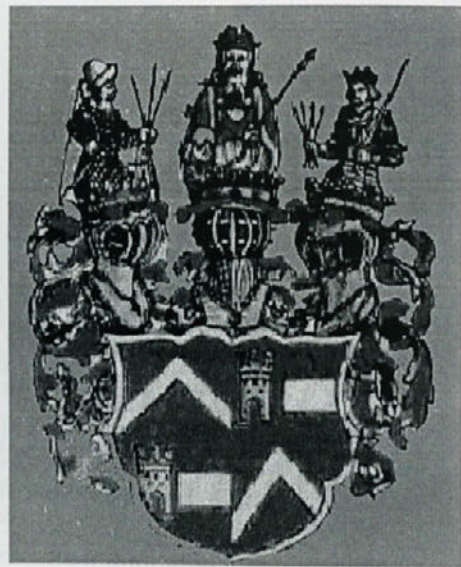
Žiga Herberstein v beneški vojni

so lahko primerjali s pravoslavnim, ob katerem otroka trikrat potope v blagoslovljeno vodo in ga še mazilijo, svojo spoved pa z rusko, ki je potekala javno in je bila na tak način naložena tudi pokora. Presenetilo jih je lahko pravoslavno spoštovanje svete hostije. Sam car Vasilij III. je postal paničen, ko se je nanjo zvrnil njegov lovski šotor. Spoznali so tudi nekatere čudaške stvari. Človeka, ki si je bril brke in brado, so Rusi imeli za nevernika, in noben pop ga ne bi maral cerkveno pokopati. Za glavni dokaz zakonske ljubezni je v deželi veljal tepež. Nekega tujca je tako ruska zakonska družica za batine posebej prosila. V Rusiji se Žige Herbersteina še vedno spominjajo, veliko bolj kot doma. Njegov edini kip tako stoji pred vhodom v Vserusko državno knjižnico tujih književnosti v Moskvi, njegovi zapisi pa so za rusko zgodovino tako dragoceni, da so jih leta 1986 ponovno izdali.

Žiga Herberstein na ruskem dvoru

Morda je tu mesto, da pritaknemo še enega od plemičev z imenom Andrej. Ne zaradi njegove slave, pač pa zaradi tega, ker je bil za razliko od vseh drugih vipavski domačin in Slovenec. Avstrijski cesar Leopold II. je leta 1783 v plemiški stan povišal tudi Andreja Premrla ali Premrova, takratnega lastnika graščine Tabor. V plemiški diplomi so ga pohvalili zaradi »zgle-

Grb Herbersteinov

dnega gospodarjenja, vzornega domoljubja, zvestega plačevanja davkov, skrbi za podložnike in vrle vzgoje otrok«, v resnici pa si je plemstvo najbrž kar kupil. Andrej je zaradi tega dobil priimek »von Premerstein«, znan pa je bil predvsem po tem, da je bil kar štirikrat poročen in je že za življenja imel menda kar 173 sinov, vnukov in pravnukov. Sorodniki, ki so ostali navadni državljani, so bili nanj ljubosumni in ga dajali v nič. Med drugim so razširjali lažno zgodbo o tem, kako je bilo plemstvo podeljeno že njegovim davnim prednikom. Bili naj bi dvorni dobavitelji in cesar je na povratku z Rima pri njih prenočeval. Ko je ponoči na gnojišču opravljal potrebo, je izgubil svojo cesarsko verigo z medaljonom. Premrlovi so jo zjutraj našli umazano (»podrekano«, so rekli zavistneži), jo očistili in vrnili lastniku, v zahvalo pa je bil gospodar povišan v viteza.

Skupaj z vipavskimi plemenitaši in njihovimi bivališči se je razvijala tudi trška Vipava. Njeno središče je bilo dolgo časa na sedanjem trgu Pavla Rušta. O njegovi starosti govori detajl portala družinske hiše, ki ga je leta 1740 postavil Jožef Šmuc, pri tem pa nanj zapisal tudi letnico starejšega

F. K. von Goldenstein: Vipava v 19. stoletju

Grb vipavske rodbine Premerein

Družina Kajetana pl. Premereina, ok. 1905

iz leta 1531. Vodnjak, ki je nekoč stal sredi njega, je tudi že izginil. Zgodba iz časov francoske okupacije pripoveduje, da je Vipavki, ki je prišla po vodo, Napoleonov vojak na silo odvezal prstan. Šla se je pritožiti na poveljstvo. Prstan je dobila nazaj, tatinskega soldata pa so ustrelili. Dokler niso začeli pobirati davkov, so bili Francozi zaradi tega spoštovani. Reharjeva domačija z velikim rustikalnim portalom naj bi bila nekoč last nekega samostana. Pripovedi govore o malteških vitezih ali cistercijanih. Njihovo naj bi bilo tudi poslopje na mestu stare vipavske šole, ki sedaj služi kot knjižnica, obe stavbi pa naj bi cesar Jožef II. podržaval. Šolsko poslopje ponovno nosi napis »Veri in omiki«, ki ga je dal ob njeni otvoritvi zapisati priljubljeni vipavski dekan Jurij Grabrijan, ki ga je dal zgraditi. Na Vipavsko je prišel iz Adlešičev v Beli Krajini, bil pa je duhovnik, kulturni delavec, arhitekt, politik in gospodarstvenik v eni osebi. Bil je zaslužen za gradnjo in obnovo mnogih cerkva, pobudnik za vipavsko taborsko srečanje leta 1870, ki se ga je udeležilo 12.000 narodno zavednih Slovencev, prav tako je bil med pobudniki za ustanovitev vipavske vinarske zadruge leta 1884. Njeno nekdanje upravno poslopje na južni strani trga še vedno stoji. Združenje naj bi pomagalo k boljšemu kletarjenju in k boljšemu trženju vina. Žal, je ni več dočakal. Zato pa se je toliko bolj veselil domačin Josip Pegan, učitelj s Planine pri Ajdovščini. Rojen je bil v Možetovi hiši na Ruštovem trgu št. 1 oziroma »Pri Zozulliju«, kot se je stavbi reklo takrat. V številnih člankih je kritiziral gospodarsko neuspešnost in tradicionalne metode vipavskih kmetovalcev. V

Trg Pavla Rušta

Nekdanji samostanski stavbi

Sklepnik portala hiše "Pri Zozulliju"

neke vrste obred in potrditev poti v odraslost. Neredko je bila prav huda. O tem je ljudski pesnik Cveto Škapinov sestavil celo pesem. »Je strašnu b'lu hudu. Nejssem vejdu več damou!« je zapisal v začetku! Svoje prenočevanje v cestnem jarku je opravičil takole: »J'st tega nejsm biu kriju, blu je vinu, k' sem ga piu. Takšen pristen je ipavc! Dosti dela nam preglavc.« Ampak očitno tudi veselja, zato so Vipavci postavili vinsko trto tudi v občinski grb.

Dekan Jurij Grabrijan

Zgradba bivše vinarske zadruge

ljubljskih Kmetijskih in rokodelskih novicah je leta 1867 med drugim jeznorito zapisal: »Starokopitnežem je ime odkljenjkalo; svet se je spremenil; zob je dosti, kruha malo. Kdor se svetom ne napreduje, gorje mu! Le kdor umno gospodari, se bode živil in si pomagal!« Glede vina je dodal naslednje: »Ogri in Avstrijci imajo lepo dišeča, okusna vina, katera prodajajo po 30, 40, 50 goldinarjev za vedro, ko mi za tako zvani kvinč (ok. 85 l) kvečemu borih 15 gld potegnemo!«

Vipavci so vse te besede prebirali ranjenega srca. Vino jim je bilo namreč vseskozi nekaj svetega in celo pijančki so na Vipavskem veljali za nekakšne božje služabnike. Prva pijanost je pomenila za domačine

Od starih vipavskih hiš na tem koncu si je treba ogledati vsaj Kebetovo, nekdanj Petrovčičevo, v Beblerjevi ulici št. 2, na cesti med trgom in župnijsko cerkvijo. Zlahka jo prepoznamo, saj je njen napušč domovanje večine krajevnih lastovic. Kaj na stavbi toliko privlači te male ljubke letalce, je skrivnost, je pa že zaradi njih nekaj posebnega. Tudi sicer je z vipavsko preteklostjo zelo zaznamovana. Nekoč je že služila za gostilno in trgovino, v njej so se zvrstile tudi čitalnica, hranilnica in posojilnica. Ob koncu 19. stoletja je v njej živela družina Uršič. Njihov zet Josip Petrovčič iz Sanabora je bil dolgoletni vipavski župan. Leta 1993 so si v njej krajani omislili razstavo stare opreme in gospodinskih pripomočkov iz 19. stoletja. Naj bi bila samo začasna, a je postavitev ostala kar za stalno. Mladim naj bi približala življenje v tistih časih. Predmete zanjo je posodilo 50 družin, največ potomci Katarine in Bogomirja Perhavca, še

Vipavska trgatev

Županski par Terezija in Josip Petrovčič

Ena bolj odrezavih gospodinj je oplesk ob štedilniku zaščitila s stenskim prtom, na katerem je pisalo: »Kdor o meni zlo govori, mu k meni priti treba ni!« Vezenja in kvačkanja so se učili tudi v tedanji krajevni šoli. V muzejčku lahko vidimo njihove delovne vzorce, pa tudi izvezene črke velike in male abecede. K obveznim spretnostim sta spadala tudi predenje volne s kolovrati in strojno šivanje. Razstavljeni šivalni stroj je bil darilo materi ob rojstvu otroka. Poseben je zaradi lika Krištofa Kolumba, s katerim je okrašeno podnožje. Toda podobne dobrine so bile v 19. stoletju še redke, celo ročni šivalni strojčki so tedaj še pomenili majhno bogastvo.

Kebetova hiša: Narodna noša s toaletno mizico

enega od vipavskih županskih parov. Bogomir je bil v avstrijskih časih celo član kranjskega deželnega zbora. Njuna je bila npr. razstavljena zakonska spalnica v bidermajerskem slogu iz leta 1890, prav tako podoba Matere Božje, izvezena v svili, izdelana v

Vinska trta kot vipavski grb

italijanskem Vidmu leta 1868, ter vrsta drugih stenskih slik, fotografij in portretov slovenskih kulturnih delavcev. Omare in predalniki so polni posteljnine in perila. Na enem od obešalnikov visi svilena poročna obleka Terezije Uršič iz leta 1870, na drugem primerek vipavske narodne noše in na tretjem žensko ogrinjalo za mrzle dni, ki je nadomeščalo plašč. Pozornost prav tako pritegnejo intarzirana skrinja za oblačila iz leta 1740, pleten otroški voziček iz šibja, županska pisalna miza, gramofon na navitje in obilica notnega gradiva s klavirjem iz druge pol. 19. stoletja, ki še vedno igra. Odlagalne površine in stene so obložene s prti, prtiči in pregrinjali, bodisi kvačkanimi, bodisi izvezanimi.

Seveda je na razstavi tudi dobri stari zidani štedilnik z obveznim kotličem za gretje tople vode, družbo pa mu dela priljubljena železna pečica, ki so jo po izumitelju imenovali

Petrovčičeva kuhinja

Poročna obleka Terezije Uršič

ki je bila še sredi 20. stoletja presenetljivo blizu razstavljenim prizorom. Ena od obiskovalk je zato v vpisno knjigo zapisala: »Tu je duša naših korenin. Zapustimo to bogastvo svojim potomcem! To bo njihova najboljša dediščina!«

Ulica Vojana Reharja povezuje stari Ruštov trg z novejšim pred Lanthierijevim dvorcem, ki se zaradi prostranosti imenuje Glavni. Po njej so se nekoč gnetli furmani, na obeh straneh ulice pa vodijo v hiše mnogi zanimivi portali. Med njimi tudi najstarejši, ki je še ohranjen v Vipavi, Fajdigov iz leta 1571. Postaviti ga je dal Julijan Cividater, oskrbnik tedaj še barona Lovrenca Lanthierija. Znan je bil kot vnet luteranec, ki je v Vipavo pripeljal protestantskega duhovnika, leta 1584 pa je bil zaradi krivoverstva izgnan. Enega zgodovinskih portonov vidimo tudi v pročelju hiše na Glavnem trgu, ki sedaj služi kot vinoteka in sedež lokalnega turistično informacijskega centra. Je iz leta 1751, postaviti pa ga je dal Friderik Jožef Tribuzzi. Trije bokali ali pivski vrčki na njegovem sklepniku nakazujejo, da je bila tedaj v stavbi gostilna. Dolgo časa ni bilo jasno, ali je bil lastnik Italijan ali

Zvoki iz starega klavirja

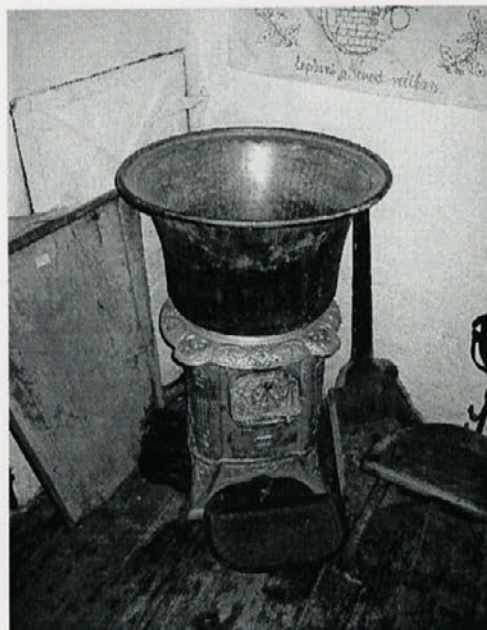
Perhavčeva spalnica

gašperček. Na policah in sklednikih nad njima se nam nasmiha od 100 do 150 let staro kuhinjsko posodje. V starejših obiskovalcih ob tem ožive spomini na mlada leta, na mizo s kadečo se skledo na sredini, na številne roke, ki so hitele segati vanjo, in na materino kuhinjo, ki je bila še sredi 20. stoletja presenetljivo blizu razstavljenim prizorom. Ena od obiskovalk je zato v vpisno knjigo zapisala: »Tu je duša naših korenin. Zapustimo to bogastvo svojim potomcem! To bo njihova najboljša dediščina!«

Ulica Vojana Reharja povezuje stari Ruštov trg z novejšim pred Lanthierijevim dvorcem, ki se zaradi prostranosti imenuje Glavni. Po njej so se nekoč gnetli furmani, na obeh straneh ulice pa vodijo v hiše mnogi zanimivi portali. Med njimi tudi najstarejši, ki je še ohranjen v Vipavi, Fajdigov iz leta 1571. Postaviti ga je dal Julijan Cividater, oskrbnik tedaj še barona Lovrenca Lanthierija. Znan je bil kot vnet luteranec, ki je v Vipavo pripeljal protestantskega duhovnika, leta 1584 pa je bil zaradi krivoverstva izgnan. Enega zgodovinskih portonov vidimo tudi v pročelju hiše na Glavnem trgu, ki sedaj služi kot vinoteka in sedež lokalnega turistično informacijskega centra. Je iz leta 1751, postaviti pa ga je dal Friderik Jožef Tribuzzi. Trije bokali ali pivski vrčki na njegovem sklepniku nakazujejo, da je bila tedaj v stavbi gostilna. Dolgo časa ni bilo jasno, ali je bil lastnik Italijan ali Slovenec s poitalijančenim imenom. Virgil Šček, narodni buditelj in župnik v Avberju na Krasu, je v njem videl Tribučiča, pri tem pa se je skliceval na vklesane bokale, ki so jim Vipavci rekli tudi buče. Proti so bili

Ročno delo odrezave gospodinje

Založeni gašperček

pred Bratuževim mostom. Tu so namreč nekoč Tribuzziji stanovali, na strešnem tramu pa se je eden od njih podpisal kot Tribuzzich. Novo ime hiše je posledica romantične zgodbe, ki se je pripetila domači hčerki Rozi. Ko je nekoč skozi okno opazovala mimohod avstro-ogrskega topništva, je enemu od konjenikov vrgla cvetico. Ves očaran jo je prišel takoj obiskat in se predstavil kot baron Janez Henrik Maasburg. Leta 1876 sta se potem tudi poročila. Roza je tako postala tudi sama baronica.

Sklepnik portona Tribuzzi

Z možem sta si delila grb z vojakom med dvema avstrijskima orloma in bogatim šlemnim okrasjem, njena podoba pa je ohranjena v vipavski cerkvi, ko v prizoru delitve miloščine pomaga v ospredju sedečemu betežnemu starcu. Gotovo jo je kdaj upodobil tudi njen soprog, ki je bil dober amaterski slikar, a so se njegove slike v glavnem porazgubile. Nekaj jih še imajo v Goriškem muzeju, med njimi prelepo *Žalostno mater Božjo*. Baron Maasburg je leta 1916 v imenu krajanov pozdravil zadnjega avstrijskega cesarja Karla I. ter komandanta soške fronte, feldmaršala

Portal luterana Cividaterja, 1571

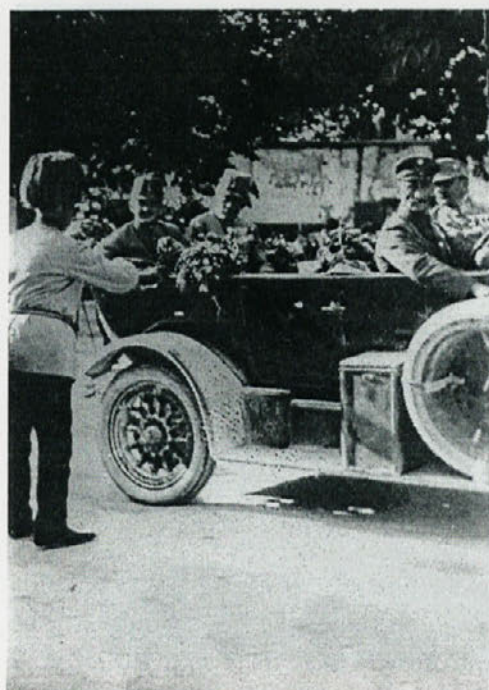

Skrinja iz leta 1740

Svetozarja Bor-ojevića, ki sta prišla obiskat goriško bojišče, njegov sin Vil-jem pa je med drugo vojno reševal Vipavce pred nemškimi represalijami. Po vojni je ostal brez dohodkov. Nekaj časa je prodajal družin-sko premože-nje, leta 1947 pa se je odselil v Avstrijo. Nekaj

Roza Maasburg s siromakom

Dobrodošlica cesarju 1916

Baronova hiša v Vipavi

bidermajerskega pohištva in osebnih predmetov družinskih članov, med njimi paradno uniformo in sablje barona Janeza Henrika, so leta 1951 odpeljali v muzej.

Vojaške parade so bile v Vipavi pogoste, zlasti po letu 1911, ko se je v Lanthierijevem dvorcu naselilo avstrijsko vojaško poveljstvo. Trg pred dvorcem je bil za razkazovanje veličine cesarstva kot nalašč. Isto sta kasneje počeli tudi italijanska in jugoslovanska vojska. Prostor je bil tudi stalno postajališče popotnikov in prevoznikov, zato so se v mnogih hišah vsaj postransko ukvarjali tudi z gostinstvom. V južnem kotu, tik grajskega parka, je nekoč deloval hotel »Adrija«, prav sredi trga pa je kraljevalo priljubljeno zbirališče domačinov, gostilna Krhne. Brez slabih občutkov so jo obiskovali tudi gostje brez denarja. Eden takih je bil neki Anton Andlovic z bližnjega Gradišča. Pozdravljal je s kratico AASS, ki je sicer bila le kratica za italijansko cestno podjetje, ki je takrat gradilo vipavsko obvoznico, sam pa ga je razlagal kot: »Anton Andlovic senza soldi!« Skoraj vedno se je potem našel kdo, ki mu je plačal zapitek. Vsi so bili presenečeni, ko je potem umrl zaradi vodenice. Gostilničar Janez Krhne je bil poznan kot spreten amaterski pesnik. Ob slovesnih priložnostih so vedno računali, da bo kaj povedal. Tako tudi ob praznovanju godu enega vipavskih Jožetov, pesnik pa je imel slab dan in je trudoma sestavil le naslednjo kitico:

Maasburgova Žalostna mati Božja

Pesniška gostilna Krhne

Avstro-ogrška vojska pred Lanthierijevim dvorcem

*Jože, pojdi tja na njivo,
Tam zemljo dobro si oglej!
Populi tam koprivo
In pšenici prostor dej!*

Pesem ni bila ravno slovesna, na Jožetovih njivah sploh ni bilo kopriv in tudi čas za setev pšenice ni bil pravi. Zaradi tega je bilo veliko smeha, toda brez smeha dobrega godovanja sploh ni. Tako se pred staro gostilno še vedno smejijo. Ne več tako na široko in glasno kot med obema vojnama, saj je v hiši sedaj samo še skromen bifejček, toda vendarle. Živžav se je sedaj preselil v sosednje gostišče »Pri Marjanci«, v moderniziran lokal, ki pa v notranjosti še vedno ohranja vse značilnosti stare trške arhitekture. Nov arhitekturni videz je dobil tudi sam trg. Obrobljajo ga kamnite plastike 26 putov, ki so nekoč krasili grajski park, sredi trga pa so postavili spomenik borcem NOV v obliki keliha, ki ga je zasnoval znani slovenski arhitekt Jože Plečnik, dokončal pa njegov učenec

Anton Bitenc. Goriški študenti so leta 1981 na trgu vzdali tudi spominsko ploščo domačemu

Vipavski put kot natakár

Slaščičarna "Pri Marjanci"

Vipava: Glavni trg s Plečnikovim "kelihom"

protestantskemu teologu in piscu Sebastjanu Krelju. Rodil se je v Vipavi leta 1538, kasneje pa je bil v Ljubljani pridigar in za Primožem Trubarjem predstojnik protestantske cerkve na Kranjskem. Izpeljal je reformo takratnega slovenskega pravopisa in veliko storil za razvoj knjižnega jezika. *(se nadaljuje)*

Drago Kolenc

Konec I. svetovne vojne in prihod Italijanov v Vipavo

Letošnje leto je bilo zaznamovano z 90-letnico konca I. svetovne vojne. Vse leto so se vrstile številne slovesnosti ob prisotnosti visokih vojaških in civilnih oseb, kar je dajalo dogodku veliko meddržavno težo. Mislim, da ob tem ne smemo pozabiti, kaj je pomenil konec I. svetovne vojne za nas Primorce, ko je takoj po koncu vojne sledila vojaška zasedba Primorske in tako tudi Vipave, dela Kranjske, Istre, Hrvaške. Ta obletnica pa je za nas žalostna zaradi strahot, ki jih je povzročil fašizem. Trajal je dolgih petindvajset let.

Z rapalsko (Rapallo, zdravilišče na severnoitalijanski Rivieri) pogodbo leta 1920 je bilo ozemlje, ki ga je zasedla italijanska vojska novembra 1918, priključeno Italiji. S to pogodbo je pod Italijo prišlo 500. 000 Slovencev in Hrvatov.

V šolski kroniki meščanske ljudske šole v Vipavi za leto 1918 beremo, da je bila 4.11.1918 premagana avstrijska vojska, in da je bila 14.11. istega leta vipavska občina že zasedena z italijansko vojsko. Kmalu je za vojaško zasedbo sledila še državna in civilna.

V Vipavi se je nastanila brigada Potenza. Ob prihodu je general Gianpietro povedal, naj se ljudstvo pomiri, ker so prišli vzdrževati »red in mir«.

Vojaki so zasedli najprej graščino, šolo, občinske in druge stavbe. Kmalu so popačili krajevno ime Vipava v Vipacco in dodali Provincia di Gorizia, ljudsko šolo pa preimenovali v Scuola Elementare Vittorio Emanuele. Stari plac pred šolsko stavbo je postal Piazza Garibaldi.

Italijanska imena so dobile še glavne ulice in trgi v Vipavi. Tako se je začel delati »red in mir«. Italijani so ob prihodu v Vipavo delili otrokom čokolado in pomaranče in obljubljali, da bo vse tako, kot je bilo v času Avstrije.

Kljub temu jim naši ljudje niso verjeli. Mati Pangrcova iz Vipave je ob njihovem prihodu jokala. Vprašali so jo, zakaj joka. Ona pa je iskreno odgovorila: »Zato, ker ste v naše kraje prišli vi!«. To jim je rekla v italijanščini, ker je služila v Trstu in je znala ta jezik.

Takrat znani vipavski čevljar Cek, ki je imel obrt v svoji hiši na sedanjem Glavnem trgu, pa je vipavskim možakarjem po maši rekel: »Poslovali smo se od demokracije, odslej bo pri nas vse drugače!«. Mizar Matiče Krhnetov, ki je imel mizarško delavnico tudi na sedanjem Glavnem trgu, pa je po režimskem govoru italijanskega politika hudomušno dodal: »Lepo je govoril, čeprav ga nisem nič razumel.«

Pred rapalsko mirovno pogodbo je bila 10.9.1919 sklenjena in podpisana še mirovna pogodba na gradu v francoskem mestu Saint Germainu med Republiko Avstrijo in antantnimi državami, s katero je bila formalno ukinjena Avstro-Ogrska država. Po tej pogodbi se je urejalo državljanska razmerja na podlagi domovinske pravice, možne opcije in manjšinske zadeve. Rapalska pogodba pa je urejala bolj mejo med Italijo in SHS, kulturne in druge zveze med obema državama. Obljube po priključenem ozemlju so Italijani dobili na podlagi tajnega londonskega pakta že leta 1915, na katerem so sodelovale še Francija, Velika Britanija in Rusija, zato so lahko tako hitro vojaško zasedli naše kraje takoj po koncu prve svetovne vojne. Ob podpisu rapalske pogodbe so Kraljevino SHS zastopali Ante Trumbić, Milenko Vesnić, Kosta Stojanović, Italijo pa Gioletti, Sforza in Bonomi. Slovenskih političnih predstavnikov ni bilo zraven. Tako so takrat o usodi Slovencev odločali drugi.

Naš akademski slikar in kipar Tona Kralj (1900-1975), ki je pustil svoja dela v številnih cerkvah na Primorskem in je s sliko spremljal žalostno usodo Slovencev pod fašizmom, je zapustil zgodovinsko sliko z naslovom Rapallo.

Zasedena ozemlja narodovega telesa predstavlja dekliško telo z zavezanimi usti, ovito s trakovi v barvah slovenske zastave in privezanimi rokami. Nanj prežijo rimske volkulje. Spredaj je kamen z oznako E.F. era Fascista in število XVII, kar pomeni, da je Kraljevo delo nastalo v sedemnajstem letu fašizma, ali točno leta 1939. Zraven pa je zvrnjen mošnjček s cekini z napisom »London 1915«, kar pomeni kupčkanje v londonskem paktu, kjer so sile antante in Italija sklenile, da bo Italija dobila eno tretjino slovenskega ozemlja, Istro in številne hrvaške otoke. Spodaj levo sta vidni podobi Mussolinija in Hitlerja. Tako je Tone Kralj občuteno razumel naš položaj in to tudi simbolično prikazal na sliki Rapallo, ki jo hrani Pokrajinski muzej v Koprju.

Če primerjamo položaj tudi v Egiptu razseljenih Judov z našim življenjem pod fašizmom, lahko rečemo, da so bili Judje, sužnji v Egiptu, na boljšem. Njim je bilo dovoljeno voditi svoje črede, obdržati vero, jezik in kulturo v tuji deželi, nam v lastni domovini pa je bilo to prepovedano, celo več, še mrtvim so spreminjali slovenske napise na spomenikih. To smo doživeli tudi na našem pokopališču v Vipavi na spomeniku padlih v I. svetovni vojni.

Magda Rodman

Simon Krhne

filozof in teološki pisatelj

Rojen je bil 22. oktobra 1649 v Vipavi, umrl 11. decembra 1722 v Gradcu. Nižje šole je dovršil v Ljubljani (1660-65), filozofski trienij v Gradcu (1665-68), teologijo je študiral v Gradcu in na Dunaju (1668-72) ter bil po posvetitvi dvorni kaplan. 15. oktobra 1673 je vstopil v jezuitski red in po opravljenem noviciatu na Dunaju (1673-75) bival v hiši profesorov (1675-78), dopolnil filozofski in teološki študij na dunajski Univerzi in postal doktor obeh panog (1680). Potem je bil profesor filozofije in teologije v Gradcu, Linzu, Celovcu in na Dunaju (1680-91) in nato 26 let profesor moralne teologije in kanonskega prava, kancler in cenzor na Univerzi v Gradcu (1692-1722), vmes pa rektor kolegija v Ljubljani (1704-07). Bil je zastopnik jezuitske filozofske doktrine in slovit kanonist. V tisku je objavil naslednja dela:

- Jožefova slava v krogu graške Družbe Jezusove, s podobami orisana, zdaj pesniško osvetljena (Gradec, 1696)
- Najpobožnejša čustva do Boga, zajeta iz virov večnosti, skrbno izbrana iz Izpovedi božanskega Avguščina (Gradec, 1699)
- Steber vrhovne kurije ali Božji nasveti, opisani in razloženi s človeškim razumom (Gradec 1707)
- Kánonska razprava o 4. knjigi Dekretalij, posvečena sodniku obeh cerkvenih forumov (Augsburg, 1713)
- Pravno-teološke razprave o pravu in pravičnosti, namenjene za uporabo skoraj vseh stanov in opremljene s številnimi redkejšimi vprašanji (Augsburg, 1714)
- Razprave o človekovih dejanjih z važnejšimi načeli moralne teologije, podprte z gradivom in pojasnjene z mnogimi iz njih izpeljanimi praktičnimi sklepi v veliko pomoč spovednikom (Gradec, 1716).

L. Lisac

Vir: Primorski slovenski biografski leksikon 8. snopič, Gorica 1985, Goriška Mohorjeva družba
Naslove del iz latinščine prevedel msgr. Janez Zupet

ŽIVELI SO MED NAMI

Da spomini ne zamro

Kronika družine Semenič

2.del

S pomočjo tete France sem tudi prvokrat videl morje, ko mi je bilo šest let. Potovali smo na Reko, na obisk k njenim prijateljem, ki jih je poznala iz časov, ko je tam delala. Za prevoz je najela avtomobil in šoferja iz Vipave. To je bil g. Medvešček, ki je v tistem času vozil rešilca v bolnici v Vipavi in je imel tudi svoj lasten avtomobil. To je bil predvojni avtomobil, najbrž tipa balila. Vožnja mi je ostala zelo

dobro v spominu, saj sem na poti do Reke bruhal vsaj petkrat. Otroci takrat nismo bili vajeni vožnje z avtomobili, zato je bilo bruhanje samoumevno.

Ob prihodu na Reko, ko je teta Franca obiskala vse svoje znance, je našla čas tudi zame. Spominjam se dolgih stopnic, ki so se ob razkošni hiši, kjer je pred leti opravljala delo gospodinje, vile po strmini do morja. Spodaj

je bila lepa prodnata plaža in morje je pljuskalo ob skale levo in desno od nas. Dovolila mi je pokusiti vodo, da sem se prepričal, če je res slana. In začuda, res je bila slana. Potem se spominjam še zgodbe, kako je nek mlad fant utonil na tem kraju, v času, ko je ona tukaj službovala. Baje ga je ujelo neurje, ker je odplaval predaleč in se v viharnem morju ni mogel več vrniti. Potem smo se po strmih stopnicah vrnili.

Čas je bil za kosilo in teta Franca je poskrbela tudi za to. Našli smo restavracijo s pogledom na morje. Pavzaprav je bila terasa tik nad morjem. Spodaj pod nami so bili kopalci v vodi in jaz sem se čudil, kako z lahkoto plavajo na sinjemodri vodi, ki je bila kar globoka. Takrat mi umetnost plavanja še ni bila znana. Plavati sem se naučil veliko pozneje, kar na Gmanjci v potoku Močilniku.

Teta Franca je v tem času poskrbela za hrano in dobro se spominjam, da sem prvič jedel pečene ribe - škombre. Še danes imam njihov okus v ustih. Bile so zelo dobre.

Spominjam se, da smo po končanem kosilu obiskali neke njene prijatelje v Opatiji in v Lovranu in se potem vračali proti domu. Poti domov se ne spominjam. Mogoče sem od velike utrujenosti celo zaspal in me celo bruhanje ni več ogrožalo. Za takega kratkohlačnika je bilo tako potovanje sigurno naporno, saj sem bil vajen prisotnosti ob raznih kmečkih opravilih, ne pa celodnevne vožnje in cele vrste dogodivščin, ki jih potem v takem obsegu še nekaj let nisem doživel.

Teta Franca je tudi v kasnejših letih še vedno skrbela zame. Včasih pa sem ji tudi nagajal. Otroci smo spomladi izdelovali piščali, ko je bil les sočen in se je dalo lubje lepo izvleči iz gladkih palic. Zato je bil najbolj primeren mlad topolov les, vsaj mi smo ga največ uporabljali. S temi piščalmi smo potem otroci piskali na vse pretege, kadar pa ni bilo piščali, smo si žvižgali. To je teta Franco precej vznemirjalo in ker besede niso zalegle, mi je ponudila sto takratnih dinarjev za vsak mesec, če le ne bom piskal ali žvižgal po hiši. Ponudba je bila mamljiva in tako sva se pogodila, jaz pa sem ji moral še dodatno obljubiti, da bom držal besedo. Tudi ona je držala obljubo in konec meseca, ko ji je poštar prinesel skromno

pokojnino, mi je takoj stisnila v roko sto dinarjev. To je bil takrat manjši bankovec vijola-rdeče barve, na eni strani je bil prikazan Dubrovnik, na drugi strani pa mlada ženska podoba z ruto na glavi. To je bil moj prvi prislužen denar.

Ko sem že omenil poštarja, ki je prinašal pokojnino, moram omeniti tudi to, da sem moral vedno, takoj po odhodu poštarja, prešteti denar, kajti ona zaradi slabega vida tega ni bila zmožna. Šele ko sem ji jaz zagotovil, da je vsota pravilna glede na poštno nakaznico, se je pomirila. To delo je zaupala samo meni in nobenemu drugemu. Le jaz sem lahko štel njen denar in le meni je verjela, ko sem ji potrdil, da je vse v redu.

Ob neki taki priložnosti mi je rekla, da mi bo na pošti odprla hranilno knjižico in mi nanjo položila določeno vsoto denarja. Ne spominjam se več, kolikšna je bila ta vsota, morda tisoč dinarjev, ne vem zagotovo. Obljubo je držala in nekega dneva smo se skupaj s sestro Majdo in teto Franco z avtobusom odpeljali v Vipavo in obema je na takratni pošti odprla hranilne knjižice poštne hranilnice. S tem dejanjem nas je hotela nekako spodbuditi, da je varčevanje pomembna zadeva. Na to hranilno knjižico sem potem nalagal vse svoje prihranke od prodaje zdravnih zelišč, ki smo jih vestno nabirali vsako leto in jih prodajali v kmečki trgovini (rekli smo ji Zadruga) pri Francetu Rodmanu, ki je delal v Zadrurnem domu v Vipavi.

Ko je oče kupil motorno kosilnico, ki je bila med prvimi v vasi, sem bil star dvanajst let. Oče mi je zaupal delo z njo in tako sem kosil tudi drugim vaščanom. Dohodek, ki se je s tem delom nabiral, sem sproti nalagal na hranilno knjižico, vendar sem moral prej očetu odšteti strošek za motorni petrolej, šele ostanek je bil povsem moj. No, ta denar, ki sem ga privarčeval na tej hranilni knjižici, sem potem s pridom uporabil čez kar nekaj let in to šele pri vojaki, saj si samo s knjižico poštne hranilnice lahko dvigoval denar na celotnem ozemlju takratne Jugoslavije.

Da je teta Franca vseskozi skrbela zame, potrjuje tudi naslednji primer. Doma smo imeli majhno kmetijo, redili smo tri krave in še kakšnega junca za prodajo. Razumljivo je bilo, da smo imeli tudi mleko in s tem mlekom smo

tudi oskrbovali sosede, ki živine niso imeli. Tako sem vsak večer po molži to sveže mleko odnašal sosedu. To sem opravljal z velikim veseljem, kajti ta soseda je imela prvi televizor v vasi. Srečno naključje zame je tudi bilo, da se je njen mož vračal z dela pozno zvečer, njo pa je bilo v hiši strah, če je bila sama. Tako me je vsak večer prosila, če ostanem nekaj časa z njo. Jaz sem ji seveda z veseljem ustregel, samo da sem lahko z njo gledal televizijo. Iz tistih časov se spominjam še TV dnevnika v srbohrvaškem jeziku, tudi drugih oddaj v slovenščini je bilo bolj malo. Spominjam se Čkalje, posebno pa še partizanskih filmov, v katerih so igrali Bulatović, Milena Dravić, Ljubiša Samardić s svojim šarcem in drugi. Ko se je njen mož vrnil, sem ponavadi odšel domov. Teta Franca pa je vsak večer sedela za štedilnikom, ko so vsi domači že odšli spat, in čakala, da sem se vrnil domov. Šele takrat se je pomirila in tudi ona je lahko umirjena legla k počitku.

Leta 1880 je bil rojen prvi sin in brat tete Marije in tete France. To je bil moj ded, poznam ga pod imenom oče. Njega se ne spominjam. Umrl

Moj stari oče s svojimi sestrami in svojo materjo pred družinsko hišo v Mančah (slikano verjetno leta 1933 ob pogrebu svojega očeta)

je, ko mi je bilo eno leto in osem mesecev, preden se je vtisnil v moj spomin. Takrat sem se pravzaprav šele dobro postavil na noge in kakor sem zapisal, sem mu nosil ogenj k postelji, da je prižgal cigareto. Ime mu je bilo Jože, kakor vsem moškim potomcem - prvorojencem pred njim. Doma so ga klicali Pepe in tudi ostali, ki so ga poznali, so ga klicali s tem imenom. Kakor vsakemu prvorojencu v tistem času, je bilo tudi njemu usojeno, da bo prevzel kmetijo in postal gospodar na njej. To je bilo tudi podprto s takratnimi avstro-ogorskimi zakoni, kajti prvemu moškemu potomcu na kmetiji v tistih časih ni bilo treba služiti v avstro-ogrski vojski, temveč se je lahko posvetil delu in gospodarstvu na kmetiji. Teh ugodnosti pa niso uživali ostali moški potomci, ki so se kasneje rodili v družini. Zaradi tega sta oba mlajša brata morala služiti vojaški rok v takratnem Kranjskem pešpolku. To sta bila brat Franc, ki je bil rojen 1884, in brat Janez, ki je bil rojen v letu 1890. Vojaško urjenje sta opravljala v Trstu in Ljubljani. Oba sta ob slabi hrani in vojaških naporih zbolela za jetiko in zelo mlada umrla - oba v letu 1913, neposredno pred prvo svetovno morijo. Prvi je umrl v starosti devetindvajset let, drugi pa komaj triindvajset let.

V tistem času se je moj ded že pripravljal za zidanje nove hiše, ki pa v takratnih razmerah ni bilo enostavno. Do dvajsetih let dvajsetega stoletja so živeli v skromni hiši, kjer ni bilo prostora za vse člane družine. Otroci, predvsem moškega spola, so v takratnih razmerah spali na senu na *štali*, takoj ko so bili sposobni, da so poskrbeli za svoje ležišče.

Gradbeni material za zidanje hiš v takratnih razmerah je bil pretežno kamen. Kvaliteten kamen pa je bilo na Vipavskem težko pridobiti. Treba ga je bilo nariti v manjših kamnolomih, ki so se uporabljali za te namene. Ti kamnolomi so bili ponavadi na nikogaršnji zemlji - gmajni (to je bila jusovska zemlja), pa tudi na privatnih zemljiščih. Izkoriščali so tako imenovane kamnite žile, iz katerih so dobesedno izruvali kamenje za zidavo (zato se je tudi uporabljal termin ritje kamenja). Pomagali so si s krampi, železnimi drogovi, imenovanimi štangolini, špicami, macolami, železnimi zagozdami in bolj poredko s

eksplozivom - če pa že, s črnim smodnikom, ki je dajal bolj slab učinek.

Neposredno pred prvo svetovno vojno je imel moj ded na Raztegenjci, to je bila gmajna med Mančami in Ložami, pripravljen lep kup kamenja za predvideno zidavo nove hiše. Usoda pa je zasukala dogodke v čisto drugo smer. Leta 1914 se je zgodil sarajevski atentat na prestolonaslednika Ferdinanta, kar je imelo katastrofalen vpliv na primorski živelj. Začela se je dotlej največja človeška morija - prva svetovna vojna. Avstro-Ogrska, ki je takrat vstopila v vojno, je izvedla mobilizacijo in vpoklicala vse za vojsko izurjene moške. Prvemu vpoklicu so se za vojsko sposobni moške, ki niso bili vojaško izurjeni (niso služili vojaškega roka), izgnili. Z italijansko vojno napovedjo Avstro-Ogrski v letu 1915, pa je bilo konec tako imenovanih izjem. Fronta se je odprla tudi na zahodu, vojakov je začelo primanjkovati in cesarsko-kraljeva vojska je začela z vpoklicem in urjenjem vseh za vojsko sposobnih. Tako je prišel na vrsto s petintridesetimi leti tudi moj ded. Danes bi v slovensko vojaško strokovnem žargonu rekli, da je bil napoten v učni center nekje na Avstrijskem Koroškem, kjer je opravil dvomesečno temeljno vojaško strokovno usposabljanje in bil izurjen za učinkovito preživetje na bojišču, ter za izvrševanje osnovnih bojnih nalog v sestavi skupine in oddelka. Vse ostalo se bo naučil na fronti. In tako je tudi bilo. Novo izurjeni pripadniki cesarsko-kraljeve vojske so bili nemudoma poslani na vzhodno fronto proti takratni carsko-ruski armadi v Galicijo na vzhodu avstrijskih meja. Po nekaj dnevni vožnji z vlakovno kompozicijo je sledilo še enodnevno pešačenje, enodnevni postanek neposredno za frontno linijo, popolnitev s strelivom, konzervami in vodo, moralno pripravo s strani vojaških kuratov in enodnevni počitek. Naslednjo noč so izvedli tako imenovano zamenjavo utrujenih in razredčenih čet v prvi bojni liniji in naslednje jutro so se že gledali preko puškinih cevi znamenitih manlihelic z ruskimi kozaki na drugi strani.

Vojaška organizacija in poveljevanje avstrijskih častnikov je bilo kar učinkovito in tako se novi

vojaki, preden so se zavedali, kje so, že znašli v objemu bojnega meteža. Zaradi italijanskega pritiska na soški fronti so bili Avstrijci v tem obdobju na fronti proti Rusom v defenzivi. Aktivne pa so bile ruske sile, ki so izvajale nenehen pritisk na bojni črti. Vrstili so se vsakodnevni napadi predvsem oddelkov ruskih kozakov na konjih, ki so bile nekakšne jurišne enote ruske vojske. V enem takem napadu so hitro po prispetju na fronto ujeli ruski kozaki tudi mojega deda. Odpeljan je bil v rusko ujetništvo, kar mu je verjetno tudi rešilo življenje. Cesarsko-ruske oblasti so avstrijske vojne ujetnike, še posebej, če so bili slovanske narodnosti, ponavadi v zaledju uporabile za pomoč pri pridelavi hrane. Tako je bil tudi moj ded dodeljen pravoslavnemu popu (po rusko batuški) za pomoč na njegovem posestvu. Na tem posestvu je ročno s cepcem mlatil žito, pomagal pri mletju žita v njegovem mlinu in pri drugih kmečkih opravilih. Lačen ni bil, kmečkih opravil pa je bil tudi vaje, zato mu pravzaprav ni bilo težko. Tukaj je tudi dočakal Leninovo oktobrsko revolucijo leta 1917 in konec prve svetovne vojne. Po razpadu Avstro-Ogrske države leta 1918, so nove sovjetske oblasti vse vojne ujetnike izpustile. Pozno jeseni leta 1918 se je tako tudi moj ded vrnil na svoj dom in odložil vojaško suknjo.

Zopet je v njem oživela želja po izgradnji nove hiše. A material, ki ga je pridno pripravljala pred vojno, je izginil. Za vojaške potrebe ga je odpeljala avstrijska vojska, ki je med vojno gradila razne vojaške objekte v zaledju soške fronte.

Z novimi močmi in še večjim elanom je pričel s pripravo kamenja, tokrat na lastni parceli v Mrslovcah. Po pripovedovanju je pripeljal dvesto vozov kamenja z volovsko vprego, da je lahko pričel z zidavo nove hiše. Med tem časom se je poročil z Jožefo (Pepo) Pangerc iz Manč. Še vedno v stari hiši se mu je rodil prvi otrok zopet z imenom Jože, ki so ga klicali Pepe. To je bil moj oče. Ostalih šest otrok se je že rodilo v novi hiši, ki na portalu nosi letnico 1923. V tistem povojnem obdobju je bila ta hiša edina v vasi, ki je bila na novo zgrajena. Imela je kuhinjo s štedilnikom, ki je imel posodo za gretje tople vode, peč za peko

kruha in več sob. V tistem obdobju so gospodinje po vaseh v glavnem še vedno kuhale na ognjišču, ob katerem se je posebno v zimskih časih grela vsa družina.

Poleg dela na kmetiji se je moj ded ukvarjal tudi z mešetarjenjem ter kupovanjem in prodajo goveje živine. Menda si je s to dejavnostjo v času Mussolinijeve Italije, kar večkrat izboljšal družinski proračun. Redno je obiskoval živinske sejme, predvsem v Sežani, ki je v tistem času slovela po najvišjem prometu in trgovini z živimi živalmi, predvsem zaradi dobre prometne povezave in bližine italijanskega zaledja, ki je bilo "lačno" dobre in poceni kvalitetne živine z brkinskih, kraških in vipavskih vasi. Na te sejme ga je redno spremljal tudi moj oče, takoj ko je toliko odrasel, da je bil sposoben slediti mu na dolgi poti iz Manč do Sežane. To je bila naporna pot, ki se je začela zgodaj zjutraj, ob treh ali štirih, kajti najkasneje do osmih je bilo treba biti na sejmu v Sežani. Pot iz Manč je potekala čez Goški preval, preko Čehovinov in doline Raše, se vzpela v Ponikve (rojstni kraj pesnika Zlobca), nadaljevala mimo Avberja v Dobravlje, kjer je zavila desno v Križ in se ponovno vzpela mimo pokopališča na sejmski prostor v Sežani. Če si gnal na sejem še kakšno živinče, je bilo še huje, kajti treba se je bilo prilagajati koraku živine. Obvezen pripomoček takega potovanja je bila vrv (po domače štrik) s katero je bilo okoli rogov in gobca privezano živinče, ki se je končala v rokah živinovodca, (to je bil moj ded) in palica v rokah poganjača (to je bil moj dvanajstletni oče), ki je priganjal govedo od zadaj. Dandanes to verjetno ne bi bilo več mogoče, saj je v glavnem vsa živina vso svojo življenjsko dobo privezana k jaslim, pa tudi tista, ki je spuščena na paši, ni sposobna premagovati takih razdalj.

Po pripovedovanju mojega očeta je bila po prihodu na sejem njegova naloga paziti na pripeljano živino. Njegov oče pa je zakoračil po sejmu in si ogledal vse primerke. Če je k njemu pristopil kakšen interesent za pripeljano živino, mu je on (moj oče), pokazal najvišje viden klobuk na sejmu in mu povedal; "To je moj oče, kar na njega se obrnite, on vam bo vse povedal." Tako

so se tedaj skleпали posli. Menda je bil res moj ded precej velik in je to pri orientaciji na sejmu mojemu očetu še kako koristilo.

Kakor sem že omenil, je bil moj ded tudi mešetar in je prisotnost na sejmu izkoristil tudi za to dejavnost. Menda je bil sposoben oceniti težo živali brez tehtanja kar precej natančno. Italijanski trgovci so takrat kupovali živino tudi za zakol, največkrat brez tehtanja. Takrat se je v kupčijo rad vmešal in izbral prodajalcu - Kraševcu ali Vipavcu, kakšen dodatni kilogram mesa. Niso se mu smilili bogati italijanski trgovci, četudi jih je opeharil za kakšno liro. Tako si je priboril dobro in pošteno ime med domačini, pa tudi besedo je držal vedno, četudi je vedel, da s tem zgublja pri prodaji. Če je dal besedo, ni odstopil od nje in zgodilo se je tudi, da je kravo prodal v lastno škodo.

Zaradi prekupčevanja z živino so bile vse krave v štali vedno naprodaj. Če je le ugotovil, da bo kaj zaslužka, je brez težkega srca prodal tudi najboljšo kravo, ki je dajala največ mleka in je vsako leto telila. Naslednji teden pa je iz sejma v Sežani pripeljal drugo, mogoče še boljše, vendar za nižjo ceno. To ni bilo vedno po volji njegovi ženi, moji stari materi, ki se je zaradi tega večkrat jezila, saj se je morala stalno prilagajati novim stanovalcem v hlevu. Tudi krave imajo vsaka svoj značaj, kakor ljudje, to pa je še posebej občutila gospodinja pri molži. Nekatere so bile trde (to je pomenilo, da ni rada dajala mleka in je bila zato ročna molža tudi bolj naporna), druge so bile preveč občutljive in so pri tem opravilu brcale, tako da se ni samo enkrat zgodilo, da je kravja brca v golido povzročila razlitje celotne količine pomolže-nega mleka.

Lire, ki so pri takem poslu ostale, pa so vedno prišle prav in zato se je tudi mati prej ali slej s tem tudi sprijaznila. V tridesetih letih pred drugo svetovno vojno, v času svetovne gospodarske krize, na primorskih kmetijah ni bilo drugih zaslužkov. Službo pri italijanskih oblasteh je dobil le tisti, ki je bil vpisan v *fašio* (to je bil znak Mussolinijeve fašistične organizacije) in je ob sobotah, ki so jih imenovali sabato fašista, oblekel črno srajco

in kapo z znamenitim cofom. Takim so potem rekli, da imajo še po koncu druge svetovne vojne grinto na hrbtu od tega fašističnega cofa. Bili pa so tudi drugi pogoji, če si takrat hotel dobiti delo. Največkrat je to bila obvezna sprememba - poitalijančenje priimka. Takih ljudi pa je bilo predvsem po vaseh zelo malo, saj si s takim početjem postal v očeh drugih vaščanov nepriljubljen in tudi nezanesljiv.

Pa se vrnimo k kravjim kupčijam. Moj ded je imel na periferiji Kopra poročeno svojo sestro z imenom Pepa. Poročena je bila z Italijanom obubožane plemiške družine. Imenoval se je Basilio de Bazego. Menda je bil nadpovprečno velik in težak možakar in so ga celo nagovarjali, da bi se dal po smrti balzamirat v znanstvene potrebe. Bil je oskrbnik nekega posestva v bližini Kopra, sam pa je kupil manjšo kmetijo, na kateri sta živela s ženo. Bila sta brez otrok. Spoznala sta se, ko je Pepa služila pri neki družini, kakor vsa kmečka dekleta ob koncu 19. stoletja. Ker je bil omikan mož, je pred poroko prišel vprašat njenega očeta v Manče za dovoljenje, kakor je bilo takrat v navadi. Bil je lepo opravljen v obleki in s palico v roki. Ko je vstopil v hišo, se je moral prikloniti, da ni z glavo udaril v podboj vhodnih vrat. Kmečka hiša je v pritličju imela takrat samo en prostor, kjer je bilo ognjišče, torej kuhinja in dneva soba obenem (jaz se je še spominjam, tam je bil kasneje hlev za prašiče, tudi vrata so bila še enaka). Ko je vstopil v zadimljen prostor se je najprej razgledal in s palico potrkal po verigah, ki so nadomeščale tečaje vhodnih vrat in dal vedeti, da bi vrata vseeno bila lahko na tečajih in ne na dveh členih verige, ki sta bila z žebli pritrjena na podboj.

Očeta je potem kakor se spodobi lepo vprašal za dovoljenje, kar mu je ta z veseljem dovolil, saj je bil vesel, da bo vsaj en njegov otrok do konca življenja preskrbljen.

Ker je bila Pepa kmečki otrok in je bila vajena kmečkih opravil in vzreje živali, je na svoji majhni kmetiji redila kokoši, race, zajce, po enega prašiča in tudi kravo za mleko. Ker je poznala mešetarsko žilico svojega brata, ga je ob priliki poprosila, da bi ji na sejmu v Sežani kupil dobro kravo. To se je nekega sejemskega dne tudi zgodilo.

Ded se je na pot odpravil ob treh zjutraj. Spremljal ga je moj oče, ves vesel, čeprav je vedel, da ga čaka dolga pot in naporen dan. Vedel je, da bo tisti dan prvikrat videl morje in teto Pepo, ki je za otroke našla vedno kakšen priboljšek. Pot do Sežane je bila že poznana in uhojena po kraških poljanah. Na sejmu v Sežani je potem ded kupil najboljšo in najcenejšo kravo za svojo sestro v Kopru. Ker pa je bila pred njima še dolga pot, se nista preveč obirala, temveč sta vzela pot pod noge. Ded s štrikom v roki spredaj, potem krava in zadaj moj oče s palico v roki. V tistem času uhojene steze in poti, so jih vodile po kraških poljanah mimo Lipice in Bazovice. Potem sta se spustila čez kraški rob v vas Dolina pri Trstu. Tam sta za trenutek počila. Ded si je v gostilni naročil pol litra vina, očetu pašareto, ob tem sta iz torbe vzela malico, ki jima jo je mati pripravila že prejšnji večer, in se najedla ter odžejala. Pot ju je priganjala dalje, čez Žavlje, Škofije, Bivje in že sta v daljavi zagledala cerkev v Kopru in morje, ki se je lesketalo v sončnem zatonu. Še malo, in bila sta na dvorišču tete Pepe. Bil je že skrajni čas, saj je sonce že zdavnaj padlo v morje, čeprav je bil mesec julij in so se škržadi veselo oglašali v krošnjah dreves.

Teta Pepa se ju je razveselila in jima postregla z dobro polento z ocvirki in kislim mlekom, potem pa sta utrujena od dolge poti kmalu legla k počitku.

Naslednje jutro nista vstala tako zgodaj kot prejšnji dan. Pričakal ju je zajtrk in popotnica, saj ju je zopet čakala dolga pot. Mojega očeta pa je čakalo tudi presenečenje. V posebni košari s pokrovom je nekaj grulilo. Majhen dvig pokrova je pokazal dva goloba, ki sta bila zaprta v košari. To je bilo darilo tete Pepe za mojega očeta, ki si je že dalj časa želel, da bi imel golobe. Eden je bil popolnoma bel in nekoliko manjši. To bo verjetno golobica, je ugotavljal moj oče. Drugi je bil grahasto siv in malo močnejši. To je samec, je strokovno ugotavljal.

Potem sta se poslovila od tete Pepe in njenega ogromnega moža, ter se na prvi postaji ozkotirne parenčanke (ozkotirna železnica, ki je pred 2. sv. vojno še vozila od Trsta do Poreča) usedla v vagon. "Danes si bova skrajšala pešpot," je mojega očeta vzpodbujal

ded. *Prišparala* si bova pot od Kopra do Trsta. Lokomotiva je zapiskala, spustila paro in že sta se peljala proti domu. To je bila tudi prva vožnja z vlakom za mojega očeta in bilo je vsekakor zelo zanimivo. Na postaji pred Trstom sta izstopila in se zopet povzpela čez kraški rob ter nadaljevala po že poznani poti

proti Sežani in naprej proti domu, kamor sta prispela do večera. Moj oče je ves čas nosil košaro z golobi. Postajala je vedno težja, vendar ob misli, da sta v košari golob in golobica, ki bosta kmalu vzgojila par mladičev, je tudi to težavo z lahkoto premagoval. *(se nadaljuje)*

Lexi

Rajko Koritnik

1930 - 2007

Legenda z opernega odra

Skrajno levo Rajkova stanovanjska hiša, za njo njegova rojstna hiša na Lozicah

Prijazno povabilo članice uredniškega odbora vašega glasila, naj napišem prispevek o življenju in delu pokojnega prijatelja, opernega pevca Rajka Koritnika, me je sprva nekoliko presenetilo in hkrati razveselilo. Presenetilo zato, ker ni glasbena umetnost moje strokovno področje, čeprav mi je prav z Rajkovo bližino močnejše prirasla k srcu in mi postala mnogo bližja. Vesel pa sem bil tega povabila, ker sva bila z Rajkom iskrena prijatelja in lovska tovariša.

Rajkov oče Matija kot vojak na Siciliji med II. svetovno vojno

12. letni Rajko kot učenec Loziške osnovne šole

Pred mnogimi leti sem tudi sam sodeloval pri urejanju in izdajanju senožeškega glasila »7 vasi«, ki je bilo po vsebini zelo podobno vašemu, zato je bila odločitev, da vstavim droben kamenček v mozaik vaših prizadevanj pri ohranjanju krajevnega spomina, še toliko lažja, saj se dobro spominjam, koliko volje in trdega dela v prostem času je bilo potrebno za pripravo vsake številke glasila posebej, ki pa je z izidom poplačano in v zapisani besedi ohranjeno bodočim rodovom.

Tale zapis o Rajkovem življenju in delu bo povzetek tistega, kar mi je sam pripovedoval o sebi, kar so mi o njem povedali njegovi najbližji, nekatere podatke pa sem našel zapisane v intervjujih z njim ali v arhivih.

Spominjam se najinega prvega srečanja na domačiji Andreja Jelačina v Senožečah, kamor sva Rajka z Andrejem v imenu Kulturnega društva »Pepca Čehovin Tatjana« povabila na razgovor,

Zakonca Felicita in Rajko

Petčlanska družina leta 1962

da bi sodeloval na prvih Pastirskih igrah. Bilo je poleti 1995. leta. Zelo smo si želeli, da bi nam Rajko ob spremljavi citrarja zapel pesem »Veseli pastir«, nekakšno himno pastirskemu življenju, s katero smo takrat in vsa leta kasneje začeli zdaj že odmevno krajevno prireditev. Rajko je takoj z

navdušenjem sprejel naše povabilo in Pastirskim igram ostal zvest vse dokler mu je glas to dopuščal, kasneje pa je na prireditvi pripeljal svoje učence in zadnjič pred svojo smrtjo svoja dva vnuka, na katera je bil zelo ponosen.

Takoj po prvem nastopu so se med nama stkale tudi prijateljske in kmalu za tem še družinske vezi, ki so ostale trdne vse do zadnjega dne. Z ženo Felicito sta bila vse do njene prezgodnje

Rajko s hčerko Sonjo na izletu v Trenti

smrti vsak teden redna gosta v gostilni pri nas v Senožečah. Rajko je večkrat poudaril, da je bil z njo srečen. V oporo mu je bila celih 52 let. Prihajali so tudi njegovi otroci, sinova Ljubo in Mario in hčerka Sonja ter brat Stane s soprogo. Stane je bil tudi dolgoletni član in priljubljen baritonist ljubljanske Opere.

Pripoved o Rajku Koritniku naj začnem z mislijo Wolfganga Amadeusa Mozarta, s katerega imenom je bila tesno povezana tudi njegova umetniška pot. Ta »čudežni deček«

Brata Stane in Rajko (desno)

Vnuki Matej, Andreja, Mark, Rok in Nino leta 1989 (manjka Matija letnik 1994)

Družinski nastop, z leve: Rajko, sinova Mario in Ljubo, žena Felicita, vnuk Mark

iz Salzburga, kot so Mozarta radi imenovali in velja za enega izmed najpomembnejših in najvplivnejših skladateljev klasične glasbe vseh časov, je nekoč o sebi zapisal:

Rajko v lovski uniformi kot član LD Vojkovo Podnanos

Pot k umetnosti ne vodi skozi udoben atelje brezskrbnosti in sanj. Nasprotno, pogosto je trnova in neverjetno mukotrpna, vendar me vseeno privlači z nepremagljivo močjo ...

Tudi strma glasbena pot Rajka Koritnika je bila polna premagovanj in odrekanj, glasba pa je bila njegovo življenjsko poslanstvo, ki ga je nepremagljivo privlačila. Pravijo, da se pevec rodi, da je pevski talent božji dar. Morda pa je Rajko talent podedoval po svojem očetu, saj sta v času Rajkove otroške brezskrbnosti in polne sanjavih pričakovanj večkrat skupaj zapela v domači mizarski delavnici v rodnih Lozicah. Naj bo kakorkoli, nekdo ali nekaj lepega, višjega zaseje v umetnika seme, ki klije in se razrašča v njem in se ob ugodnih razmerah razvija vse globlje in globlje, vse više in više. Le kdo od njegovih mladostnih prijateljev bi si takrat upal pomisliti, da bo Rajkov glas nekoč odmeval iz znamenitih evropskih opernih odrov.

Rajkovo mladost je zaznamovala tudi vojna. Skupaj z drugimi vrstniki je doživljal težke čase italijanske in nemške zasedbe naših krajev. Nič ni bilo takrat preprosto, je dejal v enem izmed številnih intervjujev. Zelo zgodaj sta mu umrla oba starša. Komaj 17-leten je moral s trebuhom za kruhom. Prvo zaposlitev je našel v ajdovski Lipi. Toda vseskozi je čutil, da je petje njegovo pravo poslanstvo, zato je iskal nove izzive. Po poroki 1950. leta sta se z ženo preselila v Kamnik, Rajko pa se je zaposlil pri godbi ljudske milice. Naključje je hotelo, da je v Kamniku, kamor so se preselili, stanoval tudi profesor Ado Darjan, ki je slišal Rajkovo petje. Povabil ga je k sebi v glasbeno šolo na preizkus in bil nad njegovim glasom takoj navdušen. Na oddaji Pokaži, kaj znaš, ki je bila kmalu

Koncertni nastop z godbo milice, še kot študent glasbe

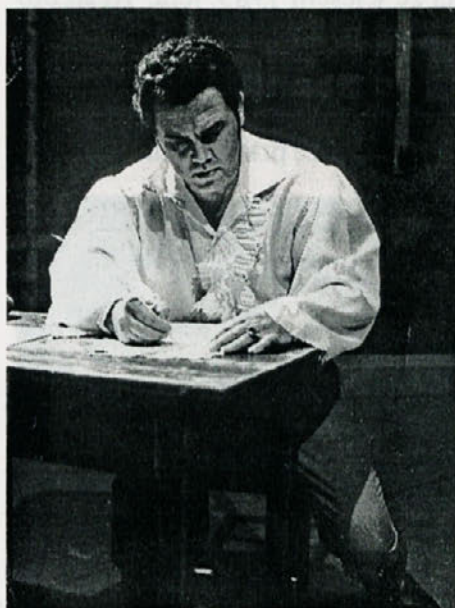

Z ansamblom Beneški fantje - Rajko stoji zadaj, četrti z leve

S posebnim spoštovanjem sem ga poslušal, ko mi je pripovedoval o svojem prvem nastupu. Debitiral je 28. novembra 1960 z vlogo Cavaradossija v Puccinijevi operi Tosca. Priznal mi je, da ga je bilo zelo strah prvega nastopa, da je pomislil celo na to, da bi zbežal z odra. Toda sodelavci v Operi so ta občutek dobro poznali, zato so pazili nanj in ga v pravem trenutku »porinili« na oder. Ko je zapel, sta trema in strah nenadoma izginila, za vedno pa sta izginila potem, ko je požel izjemen aplavz občinstva. Ponoviti je moral arijo iz prvega dela, arijo iz tretjega dela pa celo trikrat, kar je bil takrat edinstven primer v operni hiši.

Postal je stalni solist ljubljanske Opere. Vse svoje življenje je podredil petju. Njegov vsakdanjik je bil učenje in še enkrat učenje. Še danes ne morem dojeti, kako je v svoji 28-letni karieri lahko naštudiral neverjetnih 72 oper, vsaka pa obsega po 500 strani. Toda Rajku se to ni zdelo nič posebnega. Do zadnjega dne je ostal skromen in preprost. A o njegovi veličini govorijo nepozabne vloge.

Že prvo sezono je gostoval v Zagrebu, Beogradu, Mariboru in na Reki, kasneje pa na številnih evropskih opernih odrih. Ljubitelji in poznavalci opere mu priznavajo lepo barvo glasu in lepo belkantistično tehniko. Najbolj se je odlikoval v italijanskih in francoskih operah ter v verističnih opernih

Kot Mario Cavaradossi v Puccinijevi operi Tosca

Prizor iz Verdijeve Traviate

delih. Med njegove najboljše vloge tako prištevajo interpretacije Dona Carlosa (G. Verdi: Don Carlos), Vojvode (Verdi: Rigoletto), Manrica (Verdi: Trubadur), Des Grieuxa (J. Massenet: Manon), Wertherja (Massenet: Werther), Touridduja (P. Mascagni: Cavalleria rusticana) in Janka (B. Smetana: Prodana nevesta).

Za uspeh pa ni dovolj le dober glas in volja do učenja, je večkrat poudaril Rajko. Zelo pomembni so osebni odnosi s sodelavci in odnosi z najbližjimi. Z ženo je imel srečo, saj ga je veskozi vzpodbujala, podpirala in razumela. Prav tako otroci in sodelavci, ki so ga imeli radi in ga spoštovali.

Po upokojitvi 1988. leta se je Rajko s soprogo Felicito vrnil v rodne Lozice. Ob najstarejšem hrastu na

Iz opere Gorenjski slavček s sopranistko Vilmo Bukovec

G. Verdi, La Boheme. Od leve proti desni: Stane Koritnik - bariton, Rajko Koritnik - tenor, Ivan Sancin - bas, Drago Čuden - bariton.

Primorskem si je uredil nov, prijeten dom. Po upokojitvi je še nekaj časa nastopal in gostoval, da bi ohranil svoj tenor. Nekega dne 1983. leta pa ga je na domu presenetilo vodstvo Glasbene šole iz Ajdovščine s povabilom, da bi pri njih začel poučevati solo petje. Žena Felicita, ki je slišala povabilo, se je takoj vmešala: »Seveda bo šel, če ga potrebujete, kaj pa bo delal vse dneve doma?«

Rajko je tudi sam takoj privolil. Na Glasbeni šoli v Ajdovščini je poučeval vse do svoje prezgodnje smrti.

Prve študente je sprejel že v jeseni 1983. leta. To so bili starejši preprosti ljudje iz okoliških vasi, ki so se prijaviли zgolj iz veselja do solopetja. Toda med njimi so bili tudi skriti talenti. Učencev je bilo vedno več, čez nekaj let je bil študij solopetja na Vipavskem že prava moda. Postaviti je bilo treba dol-

Kot Pinkerton v Madame Butterfly

goročne programe in cilje, splošne in osebne. Splošni cilj je bil, da učenci dokončajo nižjo glasbeno šolo in so sposobni za sprejem v srednjo glasbeno šolo, osebni cilji

učencev pa so bili zelo različni. Nekdo je hotel v Opero ali na Glasbeno akademijo, drugi bi rad znal lepo zapeti za krajevno proslavo, tretji bi rad samo kultiviral svoj glas

...

Študij solopetja je dolgotrajen in zahteven, saj traja šest let. Zahtevnost programa se z leti stopnjuje. Rajko je vedno

V Don Carlosu s sopranistko Sonjo Hočevar

V Normi leta 1961

spomina na Rajka Koritnika. Pripravili smo jo njegovi prijatelji in učenci skupaj s Kulturnim društvom Pepca Čehovin Tatjana iz Senožeč, Pihalnim orkestrom iz Divače in Kosovelovim domom v veliki dvorani Kosovelovega doma v Sežani. Program je povezoval Andrej Jelačin. Nastopili so njegovi učenci Polona Žigon, Damijan Škvarč, Sebastjan Fabčič ob spremljavi pianistke Metke Zgaga oziroma Pihalnega orkestra iz Divače. Kot poseben gost se je vabilu odzval tudi Marko Kobal, na klavirju ga je spremljala Jelena Boljubaš. Življenje in delo Rajka Koritnika smo pospremili še z video projekcijo.

Koncert smo 15. marca letos ponovili tudi na dvorcu Zemono. Tako v Sežani kot na Zemonu so obiskovalci do zadnjega sedeža napolnili dvorani. To nam je še utrdilo prepričanje, da so Rajka imeli ljudje radi.

Rajka Koritnika, dolgoletnega prvaka ljubljanske Opere, že dobro leto ni več med nami. Ostaja pa nam legenda. Legenda z opernega odra, ki se nam je zapisala globoko v srce.

Marijan Sotlar

IZ NAŠE KS

Iz dela KS

Krajevni skupnosti Vipava se izteka drugo leto delovanja v tej sestavi. Kako delamo in kako ustvarjalni smo bili, pa presodite sami. Samo delovanje je prostovoljno in sestav sveta KS ne predstavlja nikakršnih stroškov v proračunu. Vsa namenska sredstva investiramo za izboljšanje bivanja in življenja v našem kraju.

Konec iztekajočega se leta se bo v Vipavi zvrstilo še kar nekaj kulturnih dogodkov in slovesnosti. Za božične praznike bomo tudi letos postavili verjetno največje jaslice na prostem (vsaj na Primorskem). Jaslice si boste lahko ogledali na Starem placu.

V soboto, **20. decembra 2008** bo ob 19. uri v Kulturnem domu v Vipavi nastopil komorni orkester NOVA z gosti.

V petek, **26. decembra 2008** bo pred cerkvijo sv. Štefana 10. tradicionalni blagoslov konj. Prav tako 26.12. zvečer ob 19. uri pa bo koncert, posvečen božičnim praznikom ter dnevu samostojnosti in enotnosti. Nastopili bodo člani Medobčinskega komornega orkestra »Miraco« z vokalnimi solisti ter cerkveni pevski zbor župnije Vrhopolje.

V nedeljo, **28. decembra 2008** bo ob 17. uri novoletni koncert v okviru praznovanja 10. obletnice tamburaške dejavnosti na Osnovni šoli Draga Bajca v Vipavi z gosti: Tamburaški orkester KVD »Varteks« iz Varaždina (Hrvaška).

Organizirano silvestrovanje bo v Kulturnem domu v Vipavi: živa glasba, večerja iz lastne košare, pijačo in vse ostalo priskrbi organizator, vstopnina je 13 EUR. Prijave sprejema Cajna Vipava, Črtica Vipava in Trg Vipava do zasedbe mest. Prijetno zabavo vam želimo.

V soboto, **17. januarja 2009** bo ob 19. uri v Kulturnem domu v Vipavi revija odraslih pevskih zborov Vipavske doline *Naši zbori pojo 2009*.

Boris Ličen,
predsednik KS

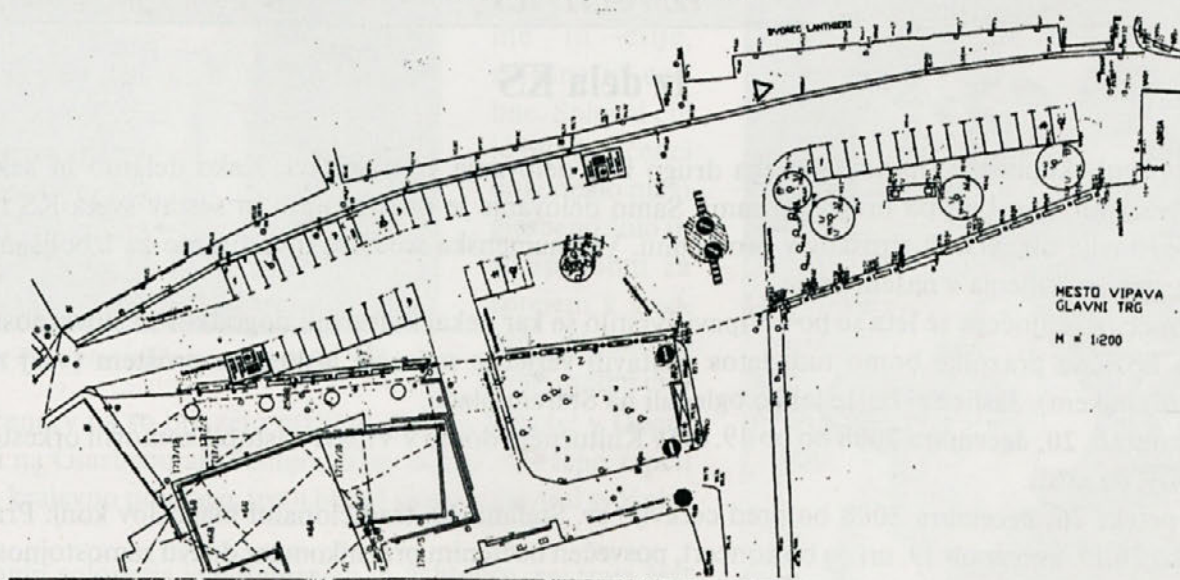
IZ NAŠE OBČINE

Nova prometna ureditev v Vipavi

Spoštovani Vipavci in vsi, ki prihajate v Vipavo. Če si glasila Vipavski glas ne shranjujete, shranite to stran, ker bo prometna ureditev Glavnega trga in ostalih ulic v Vipavi kar nekaj let obstajala po teh zasnovah:

1. Parkiranje na Glavnem trgu bo časovno omejeno na 2 uri (veljala bo modra cona).
2. Vsi, ki imate avtomobile parkirane na občinskih površinah, si boste morali parkirno mesto zagotoviti z letnim najemom (tako bo to parkirno mesto vaša začasna last). Stanovanje ali stanovanjska hiša lahko najame le eno parkirno mesto. Sedanji najem je znašal 180 EUR na leto z DDV-jem, moj predlog je, da ga zmanjšamo na 120 EUR na leto zaradi lažjega najema in boljše prometne ureditve. Vsa parkirna mesta, ki ne bodo najeta, bodo vrisana kot modra cona, torej bo parkiranje omejeno na dve uri.
3. Skozi Vipavo (jedro) bomo omejili hitrost na 30 km/h in jo tudi občasno kontrolirali.
4. Časovno neomejeno parkiranje za Vipavo bo na parkirišču na Cesti 18. aprila in na parkirišču pri Škofijski gimnaziji.
5. Za podrobnejša pojasnila in konkretne odgovore se lahko obrnete na občinsko redarstvo: Boris Ličen oz. na KS Vipava ali občinsko upravo. Vaša varnost in zadovoljno bivanje naj bodo na prvem mestu.

Varno vožnjo v letu 2009.

Boris Ličen

Deseto žegnanje konj

Letos bo na sv. Štefana potekalo v Vipavi jubilejno deseto žegnanje konj. Veseli smo, da se je tradicija iz preteklosti ohranila in krepko prijela tudi v današnjem času, saj se bo tudi letos postavilo v vrsto preko 150 konj.

Lastniki konj in konji sami bodo po glavni maši po trikratnem obhodu cerkve prejeli blagoslov, nato pa bo družabno srečanje pred gasilskim domom. V popoldanskem času bodo tam prikazali še različne tehnike vodenja in vpreganja konjev.

Ob tem dogodku bodo organizatorji žegnanja v sodelovanju s filatelisti naše doline izdali priložnostno poštno znamko in pisemsko ovojnico. Pošta v Vipavi bo torej odprta tudi 26.12.2008, kjer bodo zbiralci mogli dopolniti svojo zbirko s priložnostnim poštnim žigom.

Organizatorji prireditve Društvo Doli, KS Vipava in Občina Vipava se vsem krajanom vnaprej zahvaljujejo za razumevanje in vas vabijo, da ob upoštevanju navodil redarjev prisostvujete temu dogodku.

Nadja Rodman Koradin

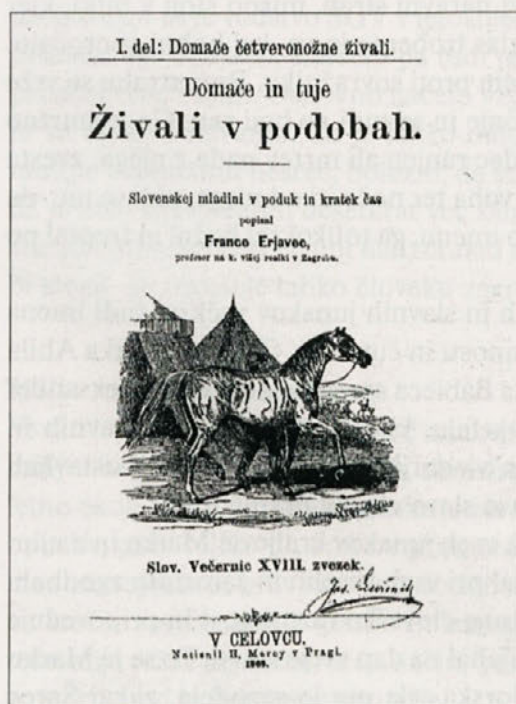
O konju je lepo pisal tudi naš pisatelj Fran Erjavec:

Ko je Bog ustvaril konja, mu je rekel: »Tebe sem ustvaril kakor nobeno drugo žival. Vsi zakladi sveta počivajo med tvojimi očmi. Moje sovražnike boš poteptal s kopiti, na hrbtu pa boš nosil moje prijatelje. Po vsej zemlji boš srečen, pred vsemi stvarmi boš imel prednosti, ker te bo ljubil gospodar zemlje. Brez peruti boš letal, brez meča zmagoval.«

Tako pripoveduje arabska pravljica o stvaritvi konja, ki je med vsemi živalmi Arabcu najbolj prirasel k srcu. Pa je morebiti res ni živali, pri kateri bi se telesna lepota in umske zmožnosti tako lepo ujemale kakor pri konju. Janežič konja opisuje takole: »Kakor iz jekla izkresana je vsa njegova

postava. Ves tenek in skočen je, kakor lahkonoža srna na planini. Ponosno giblje gosposko glavo na dolgem labodjem vratu, ki ga zaljša lahko kodrasta griva. Čelo je visoko in ploščnato; veliko živahno oko igra v prečudnem lesku; ušesi mu ponosno migetata pokonci. Široke, lepo obokane prsi in močna pleča so priča prečudne moči in ognjenega poguma. Noge so visoke in tenke, vendar pri vsem tem močne in skočne; s kopitom zemljo bije, da podkev iskre kreše ob trdem kremenu. Hrbet je raven in lepo zalit, obokani križ proti dolgemu repu otočen. Gladko kožo pokriva gosta, kratka in svetla dlaka; z vsem trupom trene, če se ga le s prstom dotakneš, kakor bi ga električna iskra prešinila.«

Konj pa ni samo lepo raščena, temveč tudi zelo razumna žival. Najbolj se moramo čuditi njegovemu spominu. Če je le enkrat šel po neki poti, jo ve za zmerom. Ta konjski spomin je odvrnil že veliko nesreč in marsikateri voznik se ima tej lastnosti

zahvaliti za življenje. Po največji temi pripelje spečega ali pa pijanega gospodarja pred domačo hišo. Ob cestah pozna tudi vsako krčmo, kjer njegov gospodar navadno ostaja, in po vsej sili hoče zapeljati v stran, tudi proti voznikovi volji, kakor bi si mislil, da mora pozabljivega gospodarja spominjati.

Svojega gospodarja dobro pozna in precej ve, če je kdo drug sedel nanj ali če je na vozu kdo drug vzel vajeti v roke. Še čez več let spozna svojega prejšnjega gospodarja, teče k njemu, ga liže in od veselja rezgeta. Konj razume voznikovo ali jahačevo besedo in se po njej ravna. Za gospodarjem ali za hlapcem gre kakor pes; kadar je okomatan, gre sam k vozu in se postavi na svoje mesto. Konj je zelo radoveden, vsako stvar, ki mu še ni znana, od vseh strani ogleda in ovoha. Neznani hlev, nov hlapec, nov tovariš, nov voz – vse ga zanima, vse pregleda in prevoha.

Konja lahko marsikaj naučiš, če ga zlepa nagovarjaš in če sploh lepo ravnaš z njim; če pa boš vpil nad njim ali ga celo tepel, bo tvoj trud zaman; le zbegal ga boš. Tudi s stradanjem ne opraviš nič, konj ti postane trmast in uporen.

Izučen konj naznani s kopitom, koliko je na uri ali koliko ljudi je v družbi, ugiblje skrivalnice, odgovarja na vprašanja, to je prikima ali odkima. Na gospodarjeve besede se dela žalostnega ali klavnega, kakor bi bil bolan, povesi glavo in krevsa, kakor bi bil na pol crknjen, in nazadnje se zvrne na tla in leži kot mrtev. Ko pa gospodar pravi, da bo poslal po konjederca, skoči pri tej besedi kot strela kvišku, veselo poskakuje in moško stresa z glavo. Zato ljudje tudi radi zahajajo v jahališča, kjer izučeni konji in jezdec kažejo svoje umetnije. Skačejo in plešejo po taktu muzike, se sučejo zdaj na levo, zdaj na desno; na gospodarjevo zapoved skačejo tudi skozi velike obročje, na katerih je razpet bel papir.

Najlepše pa je gledati konje, ki tekajo za stavo. Komaj čakajo, da bi se jim s trobento dalo znamenje, nemirno grebejo in bijejo s kopiti ob zemljo. Tedaj se oglasi trobenta, konji od veselja zarezgečejo in se sami brez jezdeca spuste v dir. Drug drugega hoče prehiteti, vsak bi rad prvi prišel do postavljenega cilja, kakor bi vedel, da gre za njegovo slavo. Kako ponosno in mogočno se drži oni, ki zmagajo, kako vesel je slave in hvale, ki mu doni od vseh strani!

»Konj je ponosen in častilakomen – pravi Janežič – kako mogočno se prestopa, kako ponosno otresa z glavo, kadar nosi v blestečem sedlu kralja ali kraljico! Kako moško prestavlja noge pred bogato kočijo in ziblje glavo, kakor bi hotel vsakega mimoidočega opominjati, da postoji in si ogleda njegovo prečudovito opravilo. Kako ponižno pa krevsa pred umazanim vozom preprostega kmeta; ves klavrn pobeša glavo, skoro si ne upa pogledati kvišku, kakor bi ga bilo sram gole preproščine in uboštva!«

Konj pa je tudi pogumna in srčna žival. Ko premaga prvi naravni strah, mirno stoji v bitki, kjer topovi pokajo, trobente done in bobni ropotajo. Pozna glas trobente in ve, kaj bobni sporočajo. Ko zasliši tisti glas, od veselja zarezgeta in zdirja z jezdecem proti sovražniku. Brez strahu se vrže med njegove vrste, grize in tepta sovražnike in njihove konje in se tudi ne boji ran. Če je smrtno ranjen, umira tiho in mirno – prav po junaško. Če pa jezdec ranjen ali mrtev pade z njega, zvesta žival obstoji pred njim, žalostna pobesi glavo, ga gleda in voha ter noče iti od njega; vidi se mu, da žaluje za dobrim gospodarjem, ki ga je tolikokrat klical po imenu, ga tolikokrat božal in treptal po vratu in se z njim pogovarjal na samotnih poteh.

Zgodovina nam hrani v svojim pismih poleg imen znanih in slavnih junakov večkrat tudi imena njihovih konj ter nam pripoveduje čudesa o njihovi razumnosti in čutnosti. Grškega junaka Ahila so objokovali njegovi konji in slavnega junaka Cida je zvesta Babioca spremila do groba. Aleksander Veliki je zidal mesto in ga je na čast svojemu konju Bukefalu, ki ga je nosil v vseh slavnih in zmagovitih bitkah, imenoval Bukefalija. Drugi junaki in vladarji so svojim konjem postavljali drage spomenike iz kamna in bronu in pesniki so v njihovo slavo zlagali pesmi.

V narodnih pesmih junaških Srbov se posebno slavi junak vseh junakov kraljevič Marko in z njim tudi njegov sloviti konj Šarec, ki je silnega junaka spremljal pri vseh veselih in žalostnih zgodbah. Narodna pesem temu konju v čezmerni gorečnosti pripisuje človeško razumnost in pripoveduje o njem, da se je začel jokati in spotikati, ko ga je Marko zajahal na dan svoje smrti. To se je Marku čudno zdelo; slutil je, da to ne pomeni nič dobrega. Gorska vila mu je razodela, zakaj Šarec

preliva solze, da bo namreč Marko moral umreti. Na to se je Marko poslovil od Šarca ter mu odsekal glavo, da ne bi prišel Turkom v roke, da ne bi moral sovražnikom služiti in vodo nositi. To bi bila za konja kraljeviča Marka presramotna služba.

Pri vsej pogumnosti, ki jo kaže konj v bitki v družbi s človekom, je vendar sam ob sebi zelo plašen. Najmanjša stvar, če je ne pozna, ga lahko splaši, da izgubi vso zavednost. Kos platna, viseč na plotu, mu zadaja strah, kak nenaden pok ali vrisk ga preplaši, da se zdrzne, in če ga precej ne zadrži in ne pomiri močna roka, se trese in trepeče od strahu in dirja venomer, prevrne in razbije voz in naposled sam trešči v kako steno ali drevo. Števille nesreče so se že zgodile s splašenimi konji, in veliko ljudi je zaradi tega storilo nesrečno smrt.

Človek je konja ukrotil in ga vzel v službo že v starodavnih časih, o katerih zgodovina ne ve ničesar povedati. Najstarejši spomeniki človeške omike nam že predstavljajo konja kot domačo žival v človekovi družbi.

F. Erjavec: Živali v podobah (odlomek)

IZ USTANOV IN DRUŠTEV

Iz ŠGV

Pred vrati so prazniki, čutiti je že veselje ob prihajajočih prostih dnevih, ko bomo lahko preživeli trenutke v krogu svojih najdražjih. Predbožični in prednovoletni čas nas ob siceršnjem prehitrem tempu upočasnita, nas malce prisilita v razmišljanje o sebi, o svetu. G. Bogdan Vidmar nas v svojem prispevku o t.i. projektu Preventiva nagovarja k razmisleku o tem, ali znamo kvalitetno preživljati dragoceni čas. Ga znamo? In kateri čas?

KAJ LAHKO NAREDIMO ZA KVALITETNO ŽIVLJENJE?

Soočanje z zasvojenostmi na ŠGV

Zaradi ugotavljanja, da se razne zasvojenosti širijo tudi na ŠGV in zaradi pobude staršev ter profesorjev se je vodstvo ŠGV v letošnjem letu odločilo po svojih močeh vsaj malo opozoriti na ta problem ter dijakom, staršem pa tudi profesorjem in vsem zaposlenim nuditi vsaj nekaj pomoči pri soočenju z njim. Osnovno načelo vzgoje je, da se o problemih, ki jih zaznavamo, pogovarjamo in se nanje odzivamo. To je lahko odločilno. Ko je v hiši droga, je le še korak do razraščanja nasilja, prometnih nesreč, bolezni, da šolskega neuspeha niti ne omenjam. Raziskave ugotavljajo, da je med zasvojenimi desetkrat več samomorov kot v celotni ostali populaciji. Človek namreč v stanju omamljenosti izgubi nadzor nad seboj in govori ter počne stvari, ki jih v stanju treznosti ne bi storil. Te izkušnje lahko človeku zagrenijo in uničijo celo življenje.

Velike razsežnosti zasvojenosti

Vsako leto je v EU okoli 60 tisoč samomorov, v Sloveniji skoraj 600. Zaradi depresij trpi v EU 150 milijonov ljudi, 25 milijonov je shizofrenikov, 90 milijonov ljudi v EU trpi zaradi alkoholizma, letno okoli 10 tisoč Evropejcev umre zaradi prevelikega odmerka drog, predvsem heroina in drugih opiatov, prav toliko jih umre v prometnih nesrečah. Tudi anoreksijo in bulimijo lahko uvrstimo med zasvojenosti, prav tako sem sodijo tudi nekemične zasvojenosti, kot npr. zasvojenost z igrami na srečo, zasvojenost z glasbo in zasvojenost z internetom. V vseh teh primerih gre za beg, za reševanje težav na neustrezen način, za »željo« po smrti, ki v resnici ni želja in osebna odločitev, ampak izhod iz brezupne situacije.

Preventivni program na ŠGV

Povabili smo g. Miha Kramlija, ki vodi Center za odvisnike v Novi Gorici, da za dijake ŠGV, za starše in profesorje pripravi delavnice o zasvojenostih. Obiskal je vseh 12 oddelkov ŠGV, predaval vsem staršem in skupaj s kriminalistom pripravil tudi srečanje za profesorje. Odzivi na ta predavanja in delavnice so zelo različni. Nekateri dijaki menijo, da je to »brez veze«, da so to že stokrat slišali in jim govorimo eno in isto, drugi kritizirajo način posredovanja informacij, nekateri dijaki so hvaležni za te vzgojne ure in pravijo, da so slišali marsikaj novega. Nekateri so glede predstavitve Miha Kramlija najslabše ocenili "dramatizacijo" – nekakšno psihodramo, ki se je odvijala v okviru delavnic, drugim pa je bilo ravno to najbolj všeč. Obstaja torej cela paleta različnih odzivov. Vsaj za nekatere dijake pa lahko z gotovostjo rečem, da so bile te delavnice milostni trenutek, ki je prinesel streznitev, razsvetljenje, začetek drugačnega gledanja na življenje in tudi začetek abstinence. Nekdo je zapisal: »Predavanje mi je odprlo oči!« Če večina dijakov meni, da je predavanje o zasvojenosti dovolj, starši menijo obratno in predlagajo, da bi bilo teh še več. Kaj pa profesorji? Zanimajo jih praktična znanja in veščine: npr. kako ravnati z dijakom, ki je pri pouku pod vplivom trave.

Na ŠGV v zvezi s to tematiko v letošnjem šolskem letu načrtujemo projektni dan, ki naj bi bil v postnem času. Zasnovan naj bi bil ob vprašanju: »Kaj lahko naredimo za zdrav način življenja?«

Ali lahko kaj naredimo na področju politike?

Nekatere države so prohibicionistično naravnane in ostro kaznujejo uporabo drog (ZDA, Švedska). Drugi tip držav pragmatično sprejema dejstvo, da raba drog obstaja in si prizadevajo za t. i. preventivo (Nizozemska, Avstralija). Med te države spada tudi Slovenija. V teh državah raba drog ni kaznivo dejanje. V Sloveniji posedovanje droge za osebno uporabo ni kaznivo dejanje (Ur. l. RS 44/2000). Kateri pristop je boljši? Dejstvo je, da se danes govori o »narko-terorizmu«. Klasični terorist vrže bombo, ki ubija in poškoduje določeno število ljudi. »Narko-teroristi« zaradi mafijskega načina služenja denarja širijo drogo, s tem pa povzročijo množico odvisnikov, ki hirajo in mnogi med njimi tudi umrejo. Je prav, da jim zakonodaja omogoča tako lahko delovanje in doseganje visokih dobičkov, katerega žrtve so predvsem nezaščiteni otroci in mladostniki? Ali ni to kršenje otrokovih pravic? Morda pa bi lahko prav dijaki škofijskih gimnazij začeli kampanjo proti "narko-terorizmu"! Mar ni grozljivo, da tu služi tudi farmacevtska farmacija s proizvodnjo metadona in drugih sintetičnih drog? Vprašanje drog je torej zelo kompleksno, saj ne zadeva le našega žepa in našega zdravja, ampak je prepleteno tudi s socialnimi, političnimi in ekonomskimi interesi. Osebno pričakujem, da bomo profesorji, starši, politiki, pa tudi dijaki kritični in bomo znali reči drogi ne, ne le v osebnem, ampak tudi družbenem življenju.

Prizadevanje za kvalitetno življenje!

Droga je v prvi vrsti etični, moralni, pedagoški, psihološki in socialni problem. Naš cilj ne bi smel biti v prvi vrsti boj proti »tisoč in eni« drogi, tak boj je nemogoč, kajti pojavljajo se nove in nove, v kemijskih laboratorijih proizvedene droge. Ali lahko kemija razreši življenjske težave? Osnovni problem je želja po drogiranju. Mar je to res potrebno? Mar se ni mogoče zabavati in sproščati na drugačne načine? Kaj smo naredili za poznavanje in promocijo zdravih načinov zabave? Pričakujem, da dijaki šolskih plesov in drugih zabav ne bodo spravili na raven »zelenega gaja«. Šolski ples bi moral biti alternativa: brez drog in ob normalnih urah! Končno lahko mirno rečemo: normalen, napreden in moderen ni tisti, ki se drogira in je noč zamenjal za dan, dan pa za noč, ampak tisti, ki se v današnji plehki družbi odloča za smiseln in zdrav način življenja. K življenju spada tudi zabava, ki je prav tako pomembna kot učenje in delo. Tu smo v nevarnosti, da zabavo, zaradi tega, ker pri zabavi prihaja do zlorab, očrnilo. Zabava in sprostitev sta za zdrav razvoj celovite osebnosti zelo pomembna. Vprašanje pa je: kakšna zabava in kako jo organizirati? Zabava z računalnikom npr. izključuje osebne stike in zlahka vodi otroka v zasvojenost ter povečuje socialno odtujenost in siromaši otroka. Velika napaka je ponujati za nagrado otrokom gledanje TV in računalniških igrice.

Neizprosno vprašanje, morda najtežje vprašanje med vsemi vprašanji, je: se znamo zabavati na zdrav način? Se znamo veseliti življenja? Se znamo veseliti tudi dela in učenja in med delom in učenjem?

Bogdan Vidmar

Na naši šoli dijaki lahko kvalitetno preživljajo čas, kot pišeta dijakinja v nadaljevanju, pa imajo tudi veliko možnosti za zabavo ... med učenjem.

DUHOVNI VIKEND

V sredo, 5. novembra popoldne, se je za dijake 2. letnika Škofijske gimnazije začel duhovni vikend, ki smo ga preživeli v Domu duhovnosti v Logu pod Mangartom. Trije dnevi medsebojnega druženja, smeha, zabave in seveda duhovnosti so minili zelo hitro.

Svoje življenje smo spoznavali preko Mojzesovega. V četrtek smo dan namenili svoji preteklosti ter svoje dobre izkušnje predstavili tudi sošolcem. Najbolj zanimiv dan je bil seveda petek, saj je bil ta dan namenjen naši prihodnosti. Tako smo lahko pustili domišljiji prosto pot in spoznali, da nam idej ne manjka.

Sobota je kar prehitro prišla in z njo tudi odhod domov. Po maši za nas in naše starše se je naš duhovni vikend uradno končal. Domov smo odnesli veliko lepih pripetljajev, naša medsebojna razredna povezanost se je še bolj okrepila, celoten vikend pa je bil zaznamovan s smehom in dobro voljo.

Nina Mezinec, 2. c

NOVINARSKA DELAVNICA Z ZLATO KRAŠOVEC

V ponedeljek, 24. 11. 2008 je na Škofijski gimnaziji Vipava potekala novinarska delavnica pod vodstvom znane novinarke Zlate Krašovec. Članom novinarskega krožka je povedala nekaj o svojem poklicu in jih opozorila na probleme, ki so povezani z novinarstvom. Sledilo je samostojno delo, ki so ga dijaki potem skupaj pregledali in komentirali. Ga. Krašovec je pojasnila, kakšna je razlika med zapisanimi novicami in tistimi, ki so na radiu in televiziji ter na kaj morajo biti novinarji pozorni pri ustvarjanju obeh. Večer so zaključila vprašanja radovednih dijakov. Delavnica je bila zelo poučna in je odprla veliko novih dilem in pomislekov o novinarstvu. Člani novinarskega krožka so za obisk gospe Zlate Krašovec zelo hvaležni, saj so se iz predavanja naučili veliko novega.

M.K.

Med delom se zabava tudi naš ravnatelj ... V tednu pred jesenskimi počitnicami se je »zabaval« na Švedskem.

Zabavno je bilo predvsem poslušati švedščino in ugibati, kaj pomeni, pa tudi srečanje z ostalimi ravnatelji iz vse Evrope. V okviru študijskega srečanja, ki je potekalo preko Centra za mobilnost in evropske programe izobraževanja in usposabljanja (CMEPIUS), sem se udeležil obiska šol v

Jarfalli. Že maja sem se na srečanje prijavil pri naši nacionalni agenciji. Ko so mi v začetku avgusta odobrili obisk, se je začela priprava z organizacijo poti in bivanja (če imaš srečo, da dobiš cenovno dovolj ugoden let in bivanje). Izmed velikega števila ostalih programov sem izbral tega, ker je predvideval ogled več šol.

V nedeljo, 19. oktobra zvečer, se nas je zbralo 17 udeležencev srečanja – dva Turka, dva Grka, trije Italijani, trije Nemci po eden/ena z Danske, iz Belgije, Bolgarije, Španije, Francije, Anglije in jaz iz Slovenije. Udeleženec iz Španije je bil šolski inšpektor, ena udeleženka iz Nemčije pa voditeljica seminarjev za učitelje in ravnatelje, ostali pa smo bili vsi ravnatelji šol - od osnovnih do srednjih, splošnih in poklicnih. Sporazumevanje je bilo seveda v angleščini.

Jarfalla je severozahodno okrožje Stockholma. Približno dvajset minut vožnje z vlakom iz starega centra prestolnice. Okrožje ima okrog 63.000 prebivalcev (od tega skupaj približno 14.000 otrok v vrtcih, osnovnih in srednjih šolah).

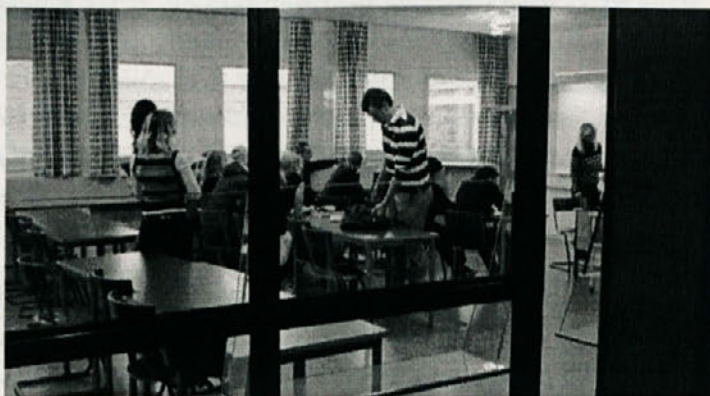
Občinska vlada skrbi za šole finančno, organizacijsko in kadrovske. Skrbi tudi za razvoj šol in za njihovo evropsko povezovanje. Oseba, ki skrbi za evropske projekte njihovih šol, dela po šolah, plačuje pa jo občina. Ta je bila tudi organizatorica našega srečanja.

Šole podobno kot pri nas dobijo denar od občine glede na število dijakov, pri čemer dobijo na glavo vsakega dijaka približno petkrat več denarja kot pri nas. Posebej pa dobijo sredstva za ureditev, prenovo stavb ali dograditve novih prostorov. Pa se lahko kljub temu naše šole po opremljenosti primerjajo z njihovimi (kaj bi šele bilo, če bi mi dobili toliko sredstev, kot jih dobijo severnjaki?). Osnovne šole in vrtci so razporejeni po celem okrožju, vse srednje

šole pa so v enem centru. Poleg šol, katerih ustanovitelj je občina, obstajajo tudi še zasebne šole (oni jih imenujejo »neodvisne« šole). Predvsem so to srednje šole, nekaj je tudi osnovnih. Približno 17 % otrok obiskuje te šole. Od občine te šole dobijo prav tako toliko sredstev za vsakega dijaka, kot jih dobijo »občinske« šole, le da lokalni oblasti ni potrebno skrbeti za stavbe. Ustanovitelji teh šol so različni – od večjih podjetij do cerkve. Za primerjavo – v Sloveniji približno 1 % dijakov obiskuje zasebne šole. Te so s strani države pri nas financirane po podobnem sistemu. Samo na Švedskem se zaradi zasebnih - neodvisnih šol nič ne razburjajo. Če se samo spomnim, koliko prahu je pred letom dvignila nameravana sprememba zakona in ureditev teh razmer pri nas. Tam še celo poudarjajo, da jih neodvisne šole razbremenjujejo, ker jim ni potrebno skrbeti za njihove stavbe in opremo. Žal ni bilo priložnosti, da bi si lahko katero od teh neodvisnih šol ogledal, ker je organizator pač predstavljal svoje šole.

Še nekaj vtisov ob obisku in ogledu šol: povsod je življenje potekalo zelo umirjeno – nikjer ni bilo slišati in videti kakšnega divjanja, kričanja (resda k temu prispeva nekaj severnjaška umirjenost), v šolah je veliko steklenih sten (to utemeljujejo s tem, da pride več svetlobe v prostor, kar je pomembno še predvsem pozimi) in se iz hodnikov da videti v učilnice, kaj se dogaja, pouk poteka od osme in pol ali devete pa tja do pete ure, tudi učitelji so ves ta čas na šoli, imajo pa možnost, da vse delo opravijo

tam - imajo svoje delovno mesto z računalnikom in vso opremo, njihove zbornice so približno takšne kot naše dnevne sobe - kavč in nekaj foteljev, kjer se učitelji dobijo na klepetu ob kavi, veliko dajo na izobraževanje učiteljev, ki je nekaj dni v letu obvezno, prav tako kot pri nas imajo v vseh šolah za vse otroke topli obrok, ki ga financira lokalna vlada-občina.

Zanimivo je bilo primerjati tudi naš sistem, naš način dela z drugimi po Evropi. Ugotavljali pa smo, da so povsod podobni problemi: predvsem preveč papirjev in bohotenje raznih predpisov, ki jih moramo ravnatelji pri organizaciji dela upoštevati.

Med srečanjem smo ostalim predstavili tudi svoje šole in svoje kraje, od koder prihajamo. Vsaj 16 Evropejcev več sedaj vsaj približno ve, kje je Vipava in da imamo škofijsko gimnazijo, fajn mladino (in dobro vino) ...

Ob polnem urniku je bilo dva popoldneva vsaj malo priložnosti za ogled centra Stockholma. Stare častitljive stavbe na otočkih (kot bi hodil po Benetkah, samo malo bolj mrzlo). Praktično vse tudi lepo ohranjeno. Seveda, saj že približno 200 let na svojih tleh niso imeli nobene vojne. Pri nas pa so bile v teh letih morije, ki so rušile stavbe, ljudi in odnose med njimi. In to še danes prebolevamo. Če že drugega ne, vsaj v tem bi lahko simpatične severnjake posnemali.

Vladimir Anžel, ravnatelj ŠGV

Nekateri se zabavajo, ko sodelujejo in tako ali drugače zmagujejo.

Na **državnem tekmovanju iz logike** (15.11.2008) so ŠGV-jevci dosegli naslednje rezultate:

Sergeja Valič 1.b	ZLATO PRIZNANJE (5. mesto)
Barbara Grahor 1.a	SREBRNO PRIZNANJE
Veronika Malik 2.c	SREBRNO PRIZNANJE
Luka Kobal 2.a	BRONASTO PRIZNANJE
Andreja Bratovš 3.a	ZLATO PRIZNANJE (2. mesto)
Jakob Valič 4.b	ZLATO PRIZNANJE (7. mesto)
Katarina Čermelj 4.c	ZLATO PRIZNANJE

Šolskega tekmovanja v poznavanju sladkorne bolezni se je udeležilo 39 dijakinj in dijakov, trije so se uvrstili na državno tekmovanje, in sicer Luka Gorjan (1. a), Patricija Ušaj (4. c), Tina Štefin (1. b). Luka je osvojil srebrno, Patricija in Tina pa zlato priznanje.

Na Škofijski gimnaziji Vipava smo v lanskem šolskem letu člani likovnega krožka sodelovali na natečaju Development Youth Prize. Izdelovali smo plakate na temo Turizem, vremenske spremembe ter problem vode in energije v Afriki. Iz vsake države sta bila nato izbrana dva dijaka, ki sta se udeležila srečanja v Strasbourgu. Med tridesetimi dijaki iz Slovenije je v Strasbourg potovala tudi naša dijakinja Lara Likar. Tam je nato prejela še glavno nagrado in si s tem prisvojila potovanje v Zambijo. V nadaljevanju sledi pogovor z njo.

Kakšen motiv si izbrala za svoj plakat in kaj si z njim želela prikazati?

Tema mojega plakata je turizem. Fotografija predstavlja pogrinjek z modrim krožnikom (ocean), Afrika je narejena iz rumenega riža ter nekaj zelenjave, ki predstavlja afriške otoke. Poleg krožnika sta nož in vilice. Pod pogrinjkom pa piše "come and taste it ...", kar pomeni 'pridi in poskusi'. S tem sem hotela ljudi nagovoriti, naj pridejo v Afriko in spoznajo, kaj jim ta dežela ponuja. Ne samo kulinarične dobrote, temveč predvsem kulturo, naravo ter eksotiko, ki jo Afrika za Evropejce gotovo ima.

Občutki ob razglasitvi rezultatov in potem, ko si ugotovila, da si dobila glavno nagrado so najverjetneje nepopisni, pa me vseeno zanima, kako je vse skupaj potekalo?

Podelitev nagrad je potekala 17. novembra v Strasbourgu. Za uvod je nastopila afriška plesna skupina, ki nam je že na začetku postregla s koščkom eksotične afriške kulture. Nato je sledil nagovor evropskega komisarja Louisa Michela, ki je kasneje razglasil zmagovalce ter podelil nagrade. Iz vsake evropske države so razglasili finalista, ki bo marca drugo leto potoval v Zambijo.

Najbrž se že »pripravljáš« na odhod v Afriko, kakšni občutki te obdajajo?

Ne, na odhod v Afriko se sicer še ne pripravljam. Ampak sem vseeno polna pričakovanj. Kajti prav potovanje v Afriko je že od nekdaj na vrhu mojega seznama želja, ki jih želim izpolniti.

Kaj pričakuješ od potovanja?

Upam, da bo potovanje ena tistih velikih izkušenj, ki povzročijo, da gledaš na svet z drugačne perspektive. Kajti kot je rekel g. Louis Michel, iz Afrike nihče ne pride enak. Verjamem, da bova tudi z mojim mentorjem, z g. Davidom Ličnom, ki me bo v Zambijo spremljal, od tam prišla z novim pogledom na svet. S pogledom, ki ni tipičen za moderno družbo, ki ne želi vedno več, ampak je srečen s tistim, kar mu je dano.

Lara je prva z leve, ne sredi je mentor David Ličen

Maja Dakskobler in Lara Likar

Vsi pa se gotovo veselimo prihajajočega miklavževanja, saj se lahko tam drug drugemu – dijaki profesorjem, dijaki dijakom, profesorji dijakom – iz srca nasmejemo in se spoznamo še v malce drugačnih, nešolskih vlogah. Kaj več, s slikicami in vtisi, pa izveste v naslednji številki.

MIKLAVŽEVANJE

Reklamni oglaševalci nam zadnje dni sporočajo, da se nam bliža tako imenovani "veseli december". Na praznike in sploh na prvega dobrega moža pa se pripravljamo tudi na Škofijski gimnaziji v Vipavi. Letošnji maturantje pripravljamo v četrtek, 4. decembra, vsakoletno miklavževanje, ko nas bo obiskal sv. Miklavž. Njegov obisk pa izkoristimo tudi za predstavitev razredov na ŠGV. Radi bi pomagali tudi tistim, ki živijo v pomanjkanju. Zato bo vsak dijak prispeval 5 €, tako bomo zbrali približno 1740 €. Večji del denarja zbiramo za Slomškovo ustanovo, z manjšim delom pa kupimo simbolična darilca tako za gimnazijce kot za varovance vipavskega Centra za usposabljanje invalidnih otrok Janko Premrl Vojko.

Tako vsak dijak pripomore k polepšanju praznikov sebi in drugim.

Eva Šabec, 4. c

Zbrala in uredila Irena Krapš Vodopivec

Druga polovica ocenjevalnega obdobja

Druga polovica ocenjevalnega obdobja je minila, v zraku že poplesujejo snežinke, šolski dogodki se hitro vrstijo. V delovnih načrtih je vedno več odkljudanih dejavnosti.

V tem času so se naši učitelji udeležili seminarjev in poglobljali znanja, ki jih pri delu z učenci ni nikdar dovolj.

Učenci so poleg učenja v šolskih klopih širili svoje vedenje pri različnih dejavnostih. Prve dni oktobra so trije nadebudneži spremljali policiste pri delu. Še naslednje dni so učencem pripovedovali, kaj vse so videli in spoznali. Športniki so se pomerili na regijskem atletskem prvenstvu v Novi Gorici. Doživeli smo grenko izkušnjo, saj našemu tekaču niso priznali zmage, češ da zaradi letnice rojstva ne sodi med osnovnošolske tekmovalce. Pa je šlo le za nekaj dni razlike med sotekmovalci (ali morda nekaj drugega, bolj tipično slovenskega), uspešen športnik je osnovnošolec in je bilo vse usklajeno s pravilniki. Vsiljuje se mi misel: kaj pa, če imamo pravilnikov, pravil preveč, in se ne najdemo več med njimi? S še grenkejšo izkušnjo, istimi »akterji« se je zadeva ponovila na Ljubljanskem maratonu. Na naš ugovor so sicer odgovorili, da bodo zadevo uredili, vendar nekam dolgo traja že vse skupaj.

Mladi likovniki so se udeležili ex-tempora v Piranu, devetošolci so se lepega jesenskega dne popeljali po Soški dolini. Najprej se je hladen veter poigral z njihovimi lasmi na jezu hidroelektrarne v

Solkanu, že na Vrsnem jih je sonce dobro ogrelo. Po ogledu Gregorčičeve rojstne hiše in bližnje okolice so obiskali še kobariški muzej prve svetovne vojne. Ob zanimivi razlagi vodiča so izpolnili delavne liste. Popoldanski del je bil bolj športno obarvan: pohod do slapu Kozjek in pohod do Tolminskih korit in Dantejeve jame. Med vožnjo domov so učenci zapeli vesele melodije ob harmoniki in dan je hitro minil.

Naše sodelovanje v projektu Medkulturni dialog so učenci predstavili poslušalcem Radia Ljubljana. To so bili »ljublanski dnevi«, saj smo izvedli še dva kulturna dneva v Cankarjevem domu, pa še delavnic, ki so bile v Šmartnem pod Šmarno Goro na temo Revščina doma in v svetu, smo se udeležili. Sredi oktobra je v naši šoli potekalo državno prvenstvo iz logike in šolsko prvenstvo iz znanja o sladkorni bolezni. Sicer pa sta bila oktober in november kulturno obarvana: od kulturnih dni, ki smo jih posvetili Trubarju in njegovemu času, do lutkovne in gledališke predstave v kulturnem domu v Vipavi, ex-tempora v Štanjelu, do otvoritve razstave Plakat miru v Ajdovščini. Povsod so sodelovali tudi naši učenci.

Naše sodelovanje v projektu Medkulturni dialog so učenci predstavili poslušalcem Radia Ljubljana. To so bili »ljublanski dnevi«, saj smo izvedli še dva kulturna dneva v Cankarjevem domu, pa še delavnic, ki so bile v Šmartnem pod

V začetku novembra je baletka iz Sankt Peterburga še upala, da bo zbrala dovolj mladih za baletno šolo, toda učenci so že vključeni v različne dejavnosti. Za poln avtobus se je zbralo mladih anglistov, da so se odpeljali na ogled gledališke predstave Božična zgodba v Gorici. Predstava je bila v angleščini in učenci so navdušeno pripovedovali, da so razumeli (skoraj) vse. Pa to ni zasluga ameriških filmov in interneta; Dickensova angleščina je zahteven jezik, ki se ga je treba učiti. To je resno delo učiteljev in učencev.

Petošolci so nestrpnost pričakovali Jumicar. To je pouk o prometu na poseben način. Najprej v učilnici predavanje in razgovor o dolžnosti vsakogar, da skrbi za svojo varnost v prometu, nato pa..., medtem je zapihal veter, pometel semaforje in ograjo in na veliko razočaranje otrok so poligon na igrišču pospravili. Sledilo je učenje potrpežljivega čakanja na lepo vreme in veselje, ko so se končno lahko vsi preizkusili v praktični vožnji avtomobilčkov v lepem sončnem dopoldnevu. Pa stvar ni tako preprosta, paziti je treba na vse prometne znake, semafor, uskladiti zaviranje in pospeševanje, pa še vodja je bil strog in je opazil vsak spodrsljaj. Tudi policist prometne policije se

je z učenci pogovarjal o varnosti v prometu in jim pokazal službeno vozilo. Promet je res zahtevna zadeva in s praktičnim sodelovanjem si pridobivamo dragocene izkušnje. Če to poteka počasi, na igrišču, s čelado na glavi, imajo učenci možnost ozaveščanja svojega ravnanja v prometu in so take preventivne dejavnosti dobrodošle. Tudi novembra smo izvajali kulturne dneve v Ljubljani. Tehnične spretnosti in znanja so učenci razvijali v okviru tehniških dni, ko so izdelovali miselne igre za mentorje tekmovanja iz logike, papir in izdelke za

eko sejem, ki ga prirejamo decembra. Že sedaj vas vabimo, da nas obiščete in kupite naše izdelke. Izkupiček eko sejma so učenci že več let zapovrstjo namenili v dobrodelne namene.

Učiteljem in staršem je o socialnem vedenju predaval sociolog, mediator in družinski terapevt. Košarkašice in košarkarji so zmagovali na tekmah šolske košarkaške lige. Mladi pevci in tamburaši so odlično nastopili na šolski reviji v turobnem petkovem večeru, ki je ob ubranem petju izzvenel v lepo doživetje. Za mladinski zbor je bila to generalka pred nastopom v okviru festivala Attaca v Ljubljani. Tudi na tem koncertu so odlično zapeli.

Sedaj nas čaka december; vemo, da bo pester, poln različnih dejavnosti. Upam, da bomo imeli dovolj miru za doživljanje vsebine prihajajočih praznikov. Vseh.

»Globoka notranja sreča je predvsem posledica našega prijateljskega odnosa do ljudi in stvari.« (Bertrand Russel)

*Alenka Bizjak Nussdorfer,
ravnateljica*

Strokovno srečanje fizioterapevtov Goriške regionalne enote

V četrtek, 16. oktobra, je potekalo v prostorih izletniške kmetije Majerija na Slapu pri Vipavi strokovno srečanje fizioterapevtov goriške regionalne enote Društva fizioterapevtov Slovenije - strokovnega združenja. Na ta dan smo želeli obeležiti tudi svetovni dan fizioterapevtov, ki ga sicer praznujemo 8.septembra.

Srečanja z naslovom Sodobni fizioterapevtski pristopi na Goriškem se je udeležilo večina fizioterapevtov iz goriške regije in tudi iz ostale Slovenije. Vseh udeležencev je bilo 66.

Srečanje fizioterapevtov goriške regionalne enote Društva fizioterapevtov Slovenije - strokovnega združenja je organiziral organizacijski odbor v sodelovanju s Centrom za usposabljanje invalidnih otrok Janka Premrla Vojka Vipava (v nadaljnjem besedilu Center JPV Vipava). Center JPV Vipava se je predstavil tudi z aktivno udeležbo dveh predavateljev.

Organizacijski odbor srečanja je bil izjemno zadovoljen, da je bilo srečanje tako številno in uspešno.

Ob tem dogodku je Barbara Lemut, dipl.fiziot., iz Centra JPV Vipava, funkcijo predsednice društva

Častna gostja je bila upokojena fizioterapevtka, Marija Kandus, nekdanja predstojnica oddelka za fizioterapijo na nekdanji Višji šoli za zdravstvene delavce v Ljubljani, prva predsednica društva fizioterapevtov Slovenije v okviru bivše Jugoslavije in redna članica izvršilnega odbora Društva fizioterapevtov. Nagovorila in navdihnila nas je z besedami, ki so izžarevale predanost poklicu fizioterapevta. Poudarila je pomen in naloge društva pri oblikovanju poklica fizioterapevt, prvih začetkov fizioterapije, njenega razvoja,

prepoznavnosti in uveljavitvi v timskem delu, kvaliteti in iskanosti našega poklica.

Sledile so predstavitve osmih predavateljev, ki so bili večinoma fizioterapevti goriške regionalne enote in so predstavili svoje delo v ustanovi, kjer so zaposleni.

Klavdija Krušec, dipl.fiziot. je imela predavanje z naslovom Predstavitev hipoterapevtske dejavnosti v Centru JPV Vipava. Hipoterapija je dopolnilna nevrofizioterapevtska dejavnost, ki otroku z motnjo v čutno-gibalnem razvoju predstavlja dinamično, kontinuirano ter usklajeno gibanje.

V nadaljevanju je Jožica Gantar, dipl. fiziot., zaposlena v Zdravstvenem domu Idrija, imela predavanje z naslovom Predstavitev Bownove terapije. Terapijo je pred petdesetimi leti v Avstraliji razvil Thomas Bown. Gre za proces sproščanja z minimalnim zunanjim vplivanjem, s fizično in energijsko stimulacijo.

Predavanje Silve Uršič

Pozdrav častne gostje Marije Kandus

Silva Uršič, viš.fiziot., univ.dipl.org., zaposlena v Zdravstvenem domu v Ajdovščini je imela predavanje z naslovom Fizioterapevtska obravnava limfedema. Silva je mednarodna inštruktorica ročne limfne drenaže po dr. Vodru pri Vodder schule, Avstrija. Preko Društva fizioterapevtov vodi tečaje ročne limfne drenaže po dr. Vodru. Zaradi njenih bogatih izkušenj, je lahko teorijo limfnega sistema podkrepila s primeri iz prakse.

Zofka Mrak, dipl.fiziot., zaposlena v Zdravstvenem domu Tolmin, je imela predavanje z naslovom Fizioterapevtska obravnava zloma gležnja po operativnem zdravljenju v osnovnem zdravstvenem varstvu. S pomočjo opisa primera je predstavila obravnavo zloma gležnja pri bolnici štiri mesece po poškodbi in operativnem zdravljenju ter potrebnost rehabilitacije v osnovnem zdravstvu kot nadaljevanje zdraviliškega zdravljenja.

Po odmoru je Tea Berginc Štrukelj, dipl.fiziot., zaposlena v Spa & beauty Tea v Novi Gorici, imela predavanje Power plate - predstavitev in uporaba. Power plate je tehnično izpolnjena in uporabi prilagojena aparatura, s katero pod strokovnim vodstvom, z izbranim tipom vibracije in položajem telesa, dosežemo enak rezultat kot v šestdesetih minutah intenzivne vadbe, ker je aktivno vključenih zelo veliko mišičnih skupin.

Dejan Škvarč, dipl.fiziot., zaposlen v Centru JPV Vipava, je imel predavanje z naslovom Uporaba gibljive abdukcijske ortoze pri otroku z zgodnjo možgansko okvaro. S pomočjo opisa primera je predstavil gibljivo abdukcijsko ortozo (SWASH ortoza) v funkciji, in sicer pri deklici z zgodnjo možgansko okvaro. SWASH ortoza je potrebno stalno prilagajati zaradi rasti otroka in stalno spreminjajočega se mišičnega tonusa.

Mirjam Kranjc, viš.fiziot., zaposlena v Domu upokojencev Podbrdo, enota Tolmin, je imela predavanje Rehabilitacija po zlomu stegenice. Predstavila je programe fizioterapije v rehabilitacijskem procesu pri starejši populaciji - varovanci doma. Programi se razlikujejo po intenzivnosti in trajanju in se prilagodijo psihičnim potencialom in stopnji sodelovanja varovanca.

Kot zadnja je mag. Andreja Troppan predstavila svoj prispevek z naslovom Pridobivanje in vzdrževanje psihofizične kondicije v obdobju pred in po porodu. Predstavila je Zavod za izobraževanje, svetovanje in socialno pomoč Tamala, ki deluje po večjih krajih v vsej Sloveniji in tudi v Ajdovščini. Fizioterapevte je povabila k sodelovanju, saj jih primanjkuje in so zelo zaželeni.

Srečanje smo sklenili ob skupnem kosilu. Prijazni gostitelji so nam predstavili zgodovino in ponudbo izletniške kmetije Majerija Slap pri Vipavi ter nam postregli z dobro hrano, ki je kot sami pravijo aroma burje in sonca. Ob sproščenem pogovoru smo udeleženci srečanja izmenjali izkušnje iz vsakdanje prakse in poklepetali s starimi znanci.

Vsem predavateljem se iskreno zahvaljujemo za aktivno udeležbo na srečanju in predstavitev prispevkov ter vsem ostalim za udeležbo in prispevek k prijetnemu vzdušju. Zahvaljujemo se tudi Centru JPV Vipava za pomoč in podporo pri izvedbi tega srečanja. Obenem še čestitamo vsem za kvalitetno delo v fizioterapiji.

Delovni odbor strokovnega srečanja

*Mojca Bolčina
Mateja Kete Černe*

Novice iz Ciriusa

Po sklepu vlade RS smo spremenili ime naše ustanove. Sedaj smo Center za izobraževanje, rehabilitacijo in usposabljanje Vipava, s kratico Cirius Vipava. S tem imenom sedaj poslujeta 2 zavoda v Sloveniji za področje gibalno oviranih oseb, v Vipavi in Kamniku.

Čeprav se šolsko leto 2008/09 še ni končalo, končuje se le koledarsko leto 2008, je bilo slednje za našo ustanovo zelo aktivno, naporno in v določenih pogledih tudi prelomno.

V jesenskih mesecih se je za naše učence in mladostnike marsikaj zanimivega dogajalo. Zanje smo poskušali popestriti šolsko-vzgojne in terapevtske procese tako, da smo vanje vnesli več dinamike, tako smo jim popestrili »običajne« šolske dneve z ogledi zanimivih predstav, krajev in dogajanj v sami ustanovi.

Že v začetku septembra so nas obiskali konjeniki oz. prijatelji iz društva Doli iz Lokavca, za njimi pa še ljubitelji jeklenih konjičkov iz različnih motorističnih klubov iz vse Slovenije. Oboji so nam obljubili, da pridejo med nas tudi naslednje leto.

Obiskale so nas tudi predstavnice Društva štiri letni časi, ki so za naše otroke pripravile prijetno popoldne s petjem priljubljenih narodnih in ponarodelih pesmi, ter pripadniki društva Žar z lutkovno predstavo Čarobna jasa.

V novembru je družba Medex d.o.o. iz Ljubljane in Sten Viler razveselila vse naše učence z brezplačno pevsko-dramsko predstavo »Ko bom velik, bom...«.

December pa je sploh tako zanimiv in pester mesec, ko se vedno kaj zanimivega in veselega dogaja. Naše učence bodo obiskali gimnazijci iz Ajdovščine z lutkovno igrico Snežaka, do počitnic pa bo še vrsta zanimivih dogodkov, predstav ter obiskov. Seveda na otroke v decembru ni pozabil niti Miklavž, ki je poskrbel za drobna sladka presenečenja.

Na 1. petek v decembru smo povabili medse tudi naše nekdanje sodelavce, od skupnega števila 40 upokojencev, se jih je našemu povabilu odzvala kar polovica. Srečanje je bilo zelo prijetno, pristrčno, veselili smo se oboji. Učenci so zanje pod vodstvom mentorice pripravili kratek kulturni program, po njem pa je sledilo prijetno druženje s klepetom. December pa je za našo ustanovo prelomen tudi v organizacijsko-poslovnem smislu, saj po 10 letih izvajanja programa institucionalnega varstva odraslih za osebe po 21. letu, slednji prehaja pod organizacijsko strukturo Varstveno delovnega Centra Ajdovščina-Vipava. Med obema ustanovama so v teku intenzivne priprave, da bo do prevzema prišlo s čim manj zapletov ter pretresov, tako za uporabnike socialnih storitev kot tudi za zaposlene delavce.

To pa še ni vse iz našega Centra, v teku so namreč intenzivne priprave za izpeljavo Šole smučanja na Pohorju v mesecu januarju. Vzporedno pa potekajo kondicijske priprave naše učenke Lee in mentorice Tanje za udeležbo na OI Specialne olimpiade, ki bo v letu 2009 v Idahu v Združenih državah Amerike. Učenka 5.r. se bo pomerila v smučarski disciplini v krpljanju.

V Centru smo v jesenskih mesecih izpeljali še 2 pomembni srečanja, to je organizacija strokovnega srečanja fizioterapevtov goriške regije in seminarja za trenerje kolesarstva pod okriljem Specialne olimpiade Slovenije. Pred nami pa so že novi načrti in naloge. Kljub »novi preobleki«, naši cilji ostajajo isti, to je kvalitetno in strokovno poskrbeti za osebe s posebnimi potrebami v času njihovega šolanja in usposabljanja.

*dr. Erna Žgur,
ravnateljica*

Mini olimpijske igre

V tednu otroka smo se učenci in učiteljice 5. in 6. razreda našega Centra srečali z učenci 4. in 5. razreda OŠ »Milojke Štrukelj« v Novi Gorici.

Srečanje, imenovano Kostanjev piknik je tradicionalno in smo ga letos izpeljali že dvanajstič. Na vabilu, ki smo ga dobili, je pisalo, da smo vabljeni na Kostanjeve olimpijske igre. Ne vedoč kaj pravzaprav to pomeni, smo z veliko radovednostjo in pričakovanji težko dočakali četrtek.

V njihovi telovadnici, kjer smo pred dvema letoma tudi slavnostno obeležili naših deset let skupnih druženj, so nas pričakali učenci, učitelji in velik napis MINI OLIMPIJSKE IGRE. Prvemu pozdravu

je sledila razporeditev po skupinah. V vsaki skupini sta bila po dva naša učenca. Postavili smo se v vrsto za hostesami, ki so nosile table ekip in prisluhnili svečani otvoritvi. Vodja tekmovanja g.Vasja, nas je seznanil z vajami, ki jih bo treba opraviti in s pravili, ki jih bodo morali upoštevati tekmovalci in sodnici, učiteljici Irena in Iris. Igre je s pozdravnimi besedami otvorila ga.ravnateljica. Besedo smo dobili tudi gostje in obljubili, da se bomo pogumno vključili v tekmovanje ali še bolje, sodelovanje.

Zadonela je še državna himna in dobili smo polet, ki ga Zdravljica prav gotovo vsakemu vzbudi. Igre so temeljile na štafetnem prenašanju, odbijanju, kotaljenju, potiskanju žog. Število in velikost le teh se je spreminjalo. Vse igre so vključevale slalomske vijuganje.

In mi?

Večina naših otrok se je kar dobro vključila v dogajanje in ni jim manjkalo tekmovalnega duha. Pa tudi spremljevalke naših otrok smo vložile vso energijo v pomoč otrokom na vozičkih. Nekateri so se znašli tako, da so s plazenjem naredili vajo. Večino vaj smo si morali malce prilagoditi, prav v vse pa smo se vživeli in se v olimpijskem duhu športno borili.

Ves čas sem z zanimanjem opazovala ostale učence pri tekmovanju. Na začetku je bil tekmovalni naboj zelo izrazit, jezili so se nad slabšim tekmovalcem, vendar le med svojimi. Vedno bolj pa so se vživljali v tekmovanje naših otrok in jim tudi poskušali pomagati. Tudi navijanja, predvsem za naše, je bilo vedno več in vedno bolj spontano.

Naši otroci so drugačni, imajo posebne potrebe, toda znajo tudi sami in s pomočjo najti drugačne, njim edinstvene poti do cilja.

Naše Olimpijske igre so bile res mini, nosile pa so v sebi tisti, res pravi olimpijski duh o pomenu sodelovanja in ne zgolj zmagovanja.

To je bil le prvi del naših srečanj. Vsako leto v maju nam učenci iz Nove Gorice vrnejo obisk in morda se bodo Olimpijske igre takrat nadaljevale.

Helena Kravos, spec. pedagog

IZ VDC

VDC Ajdovščina -Vipava je praznoval

Varstveno delovni center Ajdovščina-Vipava je 14. novembra praznoval 25 let Enote Ajdovščina in 5 let Enote Vipava. Isti dan je na slovesnosti bilo obeleženo tudi 25 let delovanja društva Sožitje. V Dvorani prve slovenske vlade v Ajdovščini je potekala prireditev, ki so jo s svojim nastopom oblikovali varovanci in delavci skupaj. Glasba ansambla »Lajna« iz Enote Vipava in ples folklorne skupine »Burko« iz Enote Ajdovščina sta vse prisotne sprostita in ob veselem ritmu

ponesla v navdušujoče ploskanje. Vsi v dvorani so začutili, da je z izvirnim programom bila zabrisana meja do drugačnosti.

Obiskali so nas mnogi predstavniki ustanov in organizacij iz ožjega in širšega okolja in nam zaželeli vse dobro še naprej.

Popoldne je v Enoti Vipava potekal dan odprtih vrat. Obisk so nam poklonili mnogi znanci, starši, strokovni delavci, občani in vsi, ki z nami sodelujejo. Sproščeno druženje se je odvijalo ob veselem taktu glasbe in pesmi.

VDC Ajdovščina-Vipava kot javni socialni zavod popolnoma samostojno deluje dve leti. Prej je ves čas deloval pod okriljem Centra za socialno delo Ajdovščina. Prva Enota Ajdovščina je začela s svojim poslanstvom daljnega leta 1982 v stavbi nekdanjega okolja v Ajdovščini, ki se je imenovalo »farberaj«, sedaj C2. Po porušenju starih objektov se je za štiri leta zgodila »vmesna preselitev« v individualno hišo na Tovarniški cesti. Leta 1994 pa je bila otvoritev prenovljenih prostorov v nekdanji kasarni, ki še sedaj dovolj dobro služijo svojemu namenu. Podobna zgodba, a mnogo kasneje, se je dogajala v Vipavi. Zaradi potreb uporabnikov po zaposlitvi pod posebnimi pogoji se je iz Zavoda v Vipavi in iz okolja, ustanovila Enota v Vipavi leta 2003, tudi v nekdanjih prostorih vojašnice. In poplačano je bilo večletno prizadevanje delovnega odbora za izvajanje tega programa.

Osnovno poslanstvo naše ustanove je naravnano na pomoč osebam z duševno in telesno oviranostjo, da živijo polno življenje skupaj z zaposlenimi v delovni in življenjski skupnosti VDC. V ospredje hkrati postavljamo posameznika in skupnost. V ustanovi se vsi zavedamo, da brez osnovne človečnosti ne bi mogli potovati k našim zapisanim ciljem: razvijati skupnost, uresničevati strokovnost, širiti dejavnost, razvijati programe, sodelovati s starši, povezovati se z okoljem, dobro gospodariti. Pozitivno delovno vzdušje skupaj oblikujejo sodelavci in varovanci s svojo zagnanostjo in ustvarjalnostjo.

Seveda je sleherni dan v naši ustanovi svojstven. Čeprav nas vodijo programi, aktivnosti, hišni red in pravila, se dan razlikuje od dneva. Proizvodno delo, dela po naročilu, ustvarjanje raznih izdelkov so stalnica dneva, vendar je delo in življenje popestrjeno s kar devetnajstimi nadstandardnimi programi, ki poživijo vsak dan. Vsakdo od varovancev, vsakdo od delavcev lahko razvija tudi svoje talente in z veseljem uresničuje tisto, kar ga veseli. Temu pravimo tudi interesne aktivnosti.

Letovanje je lepši del našega skupnega časa, ki se dogaja ob morju ali na snegu v hribih. Šport je stalna aktivnost za telo in duha, ki je oblikovala že prvovrstne športne udeležence na letnih in zimskih specialnih olimpiadah. Pohodništvo utrjuje vezi med prostovoljci in varovanci. Tudi sicer nam prostovoljci pomagajo pri raznih aktivnostih. Zanimiv je program »Dar ideje«, ko nas posamezniki iz okolja obiskujejo in podarjajo ideje za ustvarjanje ali življenje. Mnogi nas prepoznavajo, ko prodajamo v trgovskih centrih resnično unikatne izdelke. V sedanjem času so prav gotovo najbolj iskane vizitke.

Naš namen ni le integracija v okolje, ampak tudi obratno, da ljudje iz okolja spontano prihajajo k nam in z nami sodelujejo. Ne le posamezniki, temveč razna združenja, društva, ustanove in organizacije. Razni stiki obogatijo in poživijo naše delo in življenje.

V prihodnosti nameravamo nad sedanjo Enoto Vipava ustanoviti tudi Bivalno enoto, kjer bodo naši varovanci lahko tudi živeli in bivali. Soglasje zanjo smo z Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve že prejeli. VDC, kot na kratko tudi mi rečemo, bo tako širil novo dejavnost in uresničeval nove potrebe naših varovancev.

Sonja Hočvar

Najlepši vrtec v Sloveniji

Januarja bo minilo že leto, odkar so se odprla vrata novega vrtca v Vipavi. To leto je bilo obeleženo s praznovanji, prireditvami in projekti. Z novim vrtcem smo si načrtali pot, ki nas vodi v lasten koncept kakovosti. Gradimo na ustvarjalnosti in samostojnosti otrok, odpiranju v okolje in pozitivnem kolektivu.

Otroci in zaposleni smo se na nov vrtec hitro navadili, sama stavba z okolico nam nudi prostore, o katerih smo leta nazaj sanjali in jih sedaj pridno izkoriščamo za boljše, ustvarjalnejše delo na vseh vzgojnih področjih. Delo v teh jesenskih mesecih poteka tako, kot smo načrtovali v letnem delavnem načrtu. Otroci so se že dobro vključili v svoje skupine, spoznali nove sovrstnike in sodelujejo pri vsebinah oziroma prednostnih nalogah svoje skupine.

Izpostavila bi nekaj vsebin oziroma projektov, katere že izvajamo, nekatere pa bomo izvajali tekom leta.

Prednost bi dala našim najmlajšim otrokom, večina jih je prišla v vrtec šele septembra in so že pravi nasmejani sončki, brez jokanja. Po začetnem uvajanju in prilagajanju že kažejo zanimanja za vse, kar se okoli njih dogaja. Zelo radi imajo prav posebno žogo, to je njihova žogica Nogica, s katero se razgibavajo in telovadijo. Navdušeni so, ko preizkušajo različna risalna sredstva, ki puščajo barvne sledi, veselijo se glasbe in plesa, igrajo se s slanim testom, ponavljajo prve besede, premagujejo različne ovire, radi poslušajo kratke in enostavne pravljice, samostojno že jedo in gredo že na pravi sprehod okoli vrtca.

V decembru pričakujejo tri nove sovrstnike in komaj čakajo, da jim pokažejo različne lutke, ki jih spremljajo pri vsakodnevni igri in so njihove najljubše spremljevalke v skupini.

V drugem starostnem obdobju so malo večji otroci, in naprej po skupinah so še otroci, ki bodo naslednje leto šli v šolo.

Vsebine in prednostne naloge so prilagojene njihovi starosti, stopnjujejo se po težavnosti in otroci sami že sodelujejo pri načrtovanju določenih vsebin, ki so jim bližje. Pri tej starosti smo si vzgojiteljice postavile prednostno nalogo vrtca, in sicer »Pesmi in plesi ljudstev sveta«. Otroci se učijo in osvajajo nove pesmi in plese, vključeni pa smo tudi v projekt z istim naslovom, in sicer v sodelovanju s FIT klubom iz Ljubljane. Česar se bomo naučili, bomo pokazali v mesecu marcu na prireditvi.

V sodelovanju s FIT klubom iz Ljubljane. Česar se bomo naučili, bomo pokazali v mesecu marcu na prireditvi.

V popoldanskem času poteka enkrat tedensko FIT urica, kjer se otroci razgibajo in telovadijo z različnimi sredstvi.

Vključeni smo v projekt »Voda« in projekt »Z igro do prvih turističnih korakov«.

Otroci uživajo v dejavnostih, ki spodbujajo likovno umetnost, kjer skupaj z otroki ustvarjamo kreativne podobe, oblike. Sodelujemo na različnih likovnih natečajih in

počasi že mislimo na 9. Cici umetnije, katere organizira vrtec Ajdovščina, in bodo potekale od januarja naprej.

Ob sredah sodelujemo z Vlasto Lavrenčič, spoznavamo motoriko glasbe, pojemo pesmice in spoznavamo različne zvoke instrumentov.

V našem vrtcu skupaj z otroki poskušamo izživeti občutke zadovoljstva ob zaznavanju pestrosti in raznolikosti žive in nežive narave. Otroci radi iščejo, tipajo, opazujejo, primerjajo in zato jim nudimo priložnost in čas, da to izkušnjo tudi dobijo.

Starejši otroci sodelujejo tudi v dejavnostih vrtca, kot so projekti:

- Ciciban planinec,
- Bralček Palček,
- Cici vesela šola,
- Zlati sonček,
- Plavalni tečaj.

Pred vrati je najlepši mesec, in sicer veseli december. Na ta mesec se še prav posebno pripravljamo, ker bo prvi v novem vrtcu. Odločili smo se, da si ta decembrski čas, ki ga preživljamo v vrtcu skupaj z otroki in ob druženju s starši, polepšamo s pravljičami na temo »medvedki«. Vzgojiteljice bomo izvedle lutkovno predstavo za otroke, spoznali bomo

stare instrumente, dijakinje vzgojiteljske šole nam bodo zaigrale igrico in obiskal nas bo dedek Mraz. December bomo zaključili s slavnostnim kosilom, za katerega bosta poskrbeli naši kuharici.

V vrtcu imamo mnogo koticov, kjer otroci ustvarjajo, raziskujejo in se igrajo. Vsaka skupina pa ima tudi koticek za starše. To je prostor, kjer si starši lahko ogledajo sporočila in preberejo, kaj se v določeni skupini dogaja. V njem razstavljamo tudi izdelke otrok in fotografije. Starši si jih lahko skupaj z otroki ogledajo in se pogovarjajo o dejavnostih, ki potekajo v skupini. Starši imajo poleg organizirane šole za starše na voljo tudi prispevke in članke, povezane z vzgojo otrok. Na koncu ne moremo mimo naših dveh kuharic, ki nam pomagata uresničiti

marsikateri projekt, otroci radi sodelujejo pri pripravi enostavne sadne solate ali pa samo sekljanju in rezanju korenčka ali zelja.

Lepo je delati v najlepšem vrtcu in ponosni smo na priznanje Turistične zveze Slovenije, katerega smo prejeli 15. novembra v Podčetrtku kot najboljši vrtec v Sloveniji.

*Ingrid Šelj,
vzgojiteljica*

Veseli december je tu

Vrtec v Vrhpolju smo odprli v septembru 2007. Takrat je obiskovalo vrtec 13 otrok. Septembra 2008 se je odprla še ena skupina. Sedaj obiskuje vrtec 30 otrok od starosti enega leta do vstopa v šolo. Za otroke skrbi pet strokovnih delavk.

Po mnenju mnogih je december pravljični mesec. To je mesec, ko nas obiščejo dobri možje, nekatere Miklavž, druge Božiček ali dedek Mraz, nekatere pa kar vsi trije. V tem času se v vrtcu marsikaj dogaja, otroci pa so polni pričakovanj. Vzgojni kader poskrbi za pester program veselega decembra, ki je predstavljen na oglasni deski.

Na prireditvi smo plesali in peli

osebje. Obiskale so nas dijakinje Srednje vzgojiteljske šole iz Ajdovščine in nam predstavile igro Škratova dežela.

V prazničnem času smo k nam povabili tudi goste iz Doma starejših občanov iz Ajdovščine, ki so se vabilu radi odzvali. Skupaj z osnovno šolo Vrhpolje smo zanje nastopali. Na prireditvi smo povabili tudi starše in stare starše.

S pravljico Palačinkarna smo otroke popeljali v sladki svet palačink, jih sami spekli in naredili pravo pojedino palačink z različnimi namazi.

Delali smo tudi sladke sadne frapeje, praznično okrasili mize, pripravili pogrinjke in imeli slavnostno kosilo.

Naučili smo se fit plesov in pesmi sveta, ki smo jih predstavili staršem, starim staršem in osnovnošolcem.

Starše smo povabili v vrtec na koncert glasbene šole in na čajanko.

Pričakujemo pa še obisk dedka Mraza in ogled predstave Brundarija.

Posloveli se bomo od jeseni in zarajali z babico Zimo v nov letni čas.

Zadnji decembrski praznični dan in staro leto pa bomo zaključili z velikim rajanjem v telovadnici skupaj z osnovnošolci.

Pa še ena gasilka

*Ida Krapež
Mateja Mikuž Kete*

IZ DRUŠTEV

Miklavžev koncert

Da je sv. Miklavž res prišel na zemljo, smo se na lastne oči prepričali na našem gala koncertu, 6. decembra ob 19. uri v Kulturnem domu v Vipavi. On sam je zvesto pazil na nas vse, da smo koncert izpeljali z odliko.

Po dolgi in naporni generalki, ko smo preizkusili vse mikrofone, se ujeli z vsemi solisti, poslušali še zadnje napotke, iskali srajco in hlače, uglasovali instrumente "sto na uro", smo končno globoko vdihnili in ponosno zakorakali na oder. Naš večer se je začel.

Dvorana, polna zadovoljnih ljudi, je bila že ob prvi ljudski skladbi navdušena. Tudi mi smo se trudili, da bodo ljudje za tisto uro pozabili na svoje skrbi in se prepustili našemu igranju. Skozi čudovit vezni tekst sta nas popeljali Tanja in Anja Bolko in napovedali prav vsakega posameznika.

“Ta starejša” skupina se je pokazala tako, da smo vsi videli, kaj zmoremo ljudje, če se potrudimo ... Pri Mlajši skupini je bilo občinstvo že tako navdušeno, da brez spodbudnega aplavza med Čebelico Majo sploh ni šlo. Ko pa se je mladinska skupina pojavila na odru v slavnostnih oblekah in ko so skupaj z gostom g. Giannijem Rijavcem zapeli Tam nad vrhovi sanj, je dvorani vzelo dih. Očarani smo bili tudi nad besedili skladb našega gosta, saj nas je duhovno še bolj napolnil.

Za konec pa smo Mladinci pripravili še nekaj razburljivih skladb in tako slavnostno zaključili večer. Tako smo bili “noter v glasbi”, da smo kljub temu, da je zmanjkalo elektrike, kar igrali. Skozi zvoke iz harmonike, električne kitare, bobnov in vseh tamburic je bila dvorana napolnjena z glasbo, ki smo jo vsi prenašali iz naših src na naše instrumente, to pa so občutili tudi vsi poslušalci. Seveda brez skupne skladbe sploh ni šlo! Marko skače je zadonel tako, kot je treba!

Za piko na i in kot presenečenje vsem nam, pa nas je iz nebes obiskal sv. Miklavž, ki se je vsem zahvalil. Hvala je šla našemu predsedniku Marjanu Prelcu, ki je vse to odlično izpeljal, Meti Praček, ki je vztrajala z mlajšo skupino, dirigentki Neži Žgur, ki tisti večer ni mogla biti brez nasmeha na ustih, Anji in Tanji, ki sta program povezovali in Urški Žgur, ki je program čudovito zapisala ter navsezadnje tudi našemu gostu Gianniju Rijavcu, ki se je vabilu prijazno odzval.

Vsak je dal v koncert delček sebe, vsak je svojo nalogo odlično opravil ... V pripravah smo bili prisotni prav vsi! Na koncu nisem mogla brez solze v očeh, ki se je prikradla kot solza sreče ...

Zavedala sem se, kaj imam na vsakem koncertu pred sabo in koliko je to vredno ...

Utrujeni, vendar napolnjeni z vsem dobrim, smo se zvečer ulegli v posteljo in se iz srca zahvalili Tistemu, ki vsak dan pazi na nas in nas spremlja ... Ker nam je dal možnost doživeti nekaj tako posebnega.

Ampak večer se kar ni hotel končati ... Najprej smo se okrepčali v predverju dvorane, veselo sprejemali pohvale, zadovoljno klepetali in komentirali koncert.

“Ta stari” pa smo se z gostom Giannijem Rijavcem zapeljali v Cejkotovo domačijo na Goče, kjer smo bili presenečeni nad slavnostno večerjo, ki smo si jo zaslužili z našim igranjem. Kar nismo mogli nehati govoriti o koncertu, tako mi, kot Gianni Rijavec. Gospodar nas je odpeljal še v svoj hram, kjer smo v soju svečk okušali dobro domače vino in klepetali, da je zvon v farni cerkvi odbil že polnoč.

Neža Žgur

Pravijo, da je volja pot

V zadnjem prispevku o delu DU sem zapisala, da nam ne zmanjka ne volje ne poti. Da, volja je pot... Pa pogledjmo, kaj se je še dogajalo v društvu upokojencev Vipava v letu 2008. Poletje je čas, ko gremo sem in tja. Kljub temu se je na tradicionalnem pikniku na Slapu 19. julija zbralo kar lepo število upokojencev. Lepo vreme, dobra volja in seveda odlična hrana ni manjkala, ker smo imeli odličnega kuharja, g. Bogdana Ježa. Ja, hrano so vsi pohvalili. To zagotovo vem, ker sem bila »strežnica«.

Popoldne se je hitro prevesilo v noč in proti koncu zabave je sledila še modna revija. Joj, koliko smeha, koliko dobre volje! Seveda je sledila tudi nagrada za »uradno najlepši par«. Največ pozornosti in smeha sta bili deležni »gospodični« Vito in Zmago.

Avgust je bil malo drugače naravnani. Lep enodnevni izlet, in to na sv. Višarje. Pa ne samo enkrat.

Marija na Sv. Višarjah

Za ta izlet je bilo toliko zanimanja, da so ga morali organizirati kar dvakrat. Zato menim, da je prav, da nekaj več zapišem o tej znamenitosti. Višarje – tudi Svete Višarje, so gorska vas v zahodnih Julijskih Alpah, južno od italijanskega naselja Trbiž. Ležijo na nadmorski višini 1792 m. Znane so kot tradicionalno romarsko središče že od leta 1360. Ponujajo pa tudi kvalitetno zimsko športno ponudbo. Dostop do vasi je mogoč z gondolsko žičnico iz Kanalske doline, vožnja traja 12 minut. Obstaja tudi cestna povezava preko slabo urejene gozdne ceste, ki ni primerna za osebna vozila. Izročilo o nastanku romarske poti pravi, da je leta 1360 neki pastir iz Žabnic iskal svoje ovce. Našel jih je klečeče okoli brinovega grma. Ko je prišel malo bliže, je videl sredi grma kip Marije z Jezusom. Kip je odnesel v Žabnice, kjer ga je župnik postavil v omaro. Vendar se je naslednji dan ta kip spet pojavil na istem mestu. Ta prizor se je ponovil tudi naslednji dan. Župnik iz Žabnic je za mnenje povprašal patriarha iz Ogleja, ki je odobril češčenje in ukazal, da na kraju, kjer so našli kip, postavijo kapelico. Svete Višarje so postale Slovencem hitro zelo pomembna romarska pot – do nastanka brezjanske romarske poti verjetno celo najpomembnejša. Leta 1780 je cesar Jožef II. prepovedal romanja, kar je vernike zelo

Hotel Maestral Novigrad

prizadelo. Oltarje so podrli in razprodali, tudi tlak so izkopal iz cerkve. Vse premoženje je bilo zaplenjeno in dano v verski sklad za nove župnije. Verniki pa niso pozabili Višarij. Njegov naslednik Leopold II. je leta 1790 romanja spet dovolil. Leta 1807 je v cerkev treščila strela. Leseni del cerkve je zgorel. Cerkev so potem hitro obnovili in še razširili. Naslednja nesreča je cerkev prizadela ob začetku prve svetovne vojne: 16. septembra 1915 je cerkev zadela granata, ki je povzročila pravo opustošenje in požar. Marijin kip so rešili. Po več selitvah se je na kresni večer leta 1925 spet vrnila domov na Višarje, kjer je še danes. Višarsko cerkev danes krasijo freske Toneta Kralja v njegovem značilnem slogu. Danes so Višarje kraj, kjer se zbirajo romarji treh držav: Slovenije, Italije in Avstrije. Najbolj vneti romarji opravijo vzpon peš. Ob peš poti so bile še pred nedavnim skladovnice polen, ki so jih romarji nosili na vrh za kurjavo. Romarska sezona se na Višarjih začne junija in konča prvo nedeljo v oktobru.

Obisk v DSO Ajdovščina

Tako kot že vrsto let, je tudi letos DU v septembru organiziralo letovanje. To pot že drugič v Novemgradu. Tisti, ki smo se udeležili letovanja od 6. do 16. septembra, smo imeli pravo poletno vreme. V nepozabnem spominu nam je ostal Novigrad in hotel Maestra. Škoda, da je bila udeležba tako nizka. Novigrad leži na zahodni obali polotoka, južno od Umaga ob cesti, ki povezuje Novigrad s Porečem. S severne strani ga zapira zaliv reke Mirne, ki se tu izliva v Jadransko morje. Novigrad je v precejšnji meri ohranil starodavni videz z značilnimi ozkimi ulicami, majhnimi trgi, številnimi starimi zgradbami v gotskem, renesančnem in baročnem slogu. Med najpomembnejšimi spomeniki je katedrala, pravzaprav bazilika. V mestecu se je ohranilo nekdanje obzidje z dvema okroglima stolpoma. Rimsko mesto, ki je stalo na širšem območju današnjega Novigrada, se omenja že v 6. stoletju pod imenom Neopolis.

Današnji Novigrad, ki se je v srednjem veku razvil na otočku pred obalo in se v 18. stoletju spojil s kopnim, je bil od 1270 v beneški posesti na Jadranu. Leta 1687 so mesto opustošili Turki. Po opustošenju so mesto obnovili tako, da je ohranilo svojo srednjeveško urbano strukturo z ozkimi zavitimi ulicami. Delno je ohranilo tudi sistem srednjeveških fortifikacij (utrjen prostor). Bazilika sv. Pelegija, ki je bila zgrajena v 8. stoletju in bila temeljito pregrajena v 15. in 16. stoletju, ima pod prezbiterijem poznoromansko kripto. Mestna logia in nekatere druge stavbe so zgrajene v gotskem slogu. V hiši Urizzi je shranjen lapidarij z zbirko antičnih in srednjeveških fragmentov.

Nastop učencev v DSO Ajdovščina

Namerno sem navedla nekaj podatkov o tem prekrasnem istrskem mestecu, da bi spoznali, kako Novigrad ob dobri kuhinji, soncu in morju ponuja tudi nekaj lepega za oko in dušo. Verjetno bomo še naslednje leto organizirali letovanje v Novemgradu. Upam, da bo takrat odziv boljši.

V septembru je bil čas parlamentarnih volitev. V prostorih DU je našim članom predstavil svoj program g. Ivan Krušič, kandidat za poslanca v DZ na listi DESUS.

Pravijo, da sta smeh in dobra volja najboljši zdravnik in da je dan brez smeha izgubljen dan. Da temu ne bi bilo tako, smo si v oktobru

v Novi Gorici ogledali gledališko predstavo 5moških.com. Z ogledom je bilo pregovoru zadoščeno. Novembra smo si še en teden oddiha ob morju privoščili nekateri upokoјenci. Kot ponavadi v tem času v hotelu Delfin v Izoli.

V prvem tednu oktobra je med drugim en dan posvečen starejšim. Ob tej priliki je skupina članov DU Vipava obiskala oskrbovance v Domu starejših občanov v Ajdovščini. Razveselili so jih z zanimivim kulturnim programom in jih obenem še obdarili. Posebne pozornosti so bili deležni nepokretni. Te so obiskali po sobah.

V okviru projekta *Starejši za starejše* je bilo že drugo predavanje. Tokrat na temo *Lažje pojesti kot prebaviti*. Predavala je predstavnica tovarne zdravil Krka.

Nekateri člani društva so posebno dejavni na športnem področju, in to v različnih panogah (kegljanje, balinanje, strelstvo, pikado, ribištvo, šah, reševanje križank). Sodelujejo na tekmovanjih v domovini in zamejstvu ter dosegajo dobre rezultate. V vseh panogah organizirajo prijateljske turnirje. Na športnih igrah upokoјencev Severne Primorske 2008 so med dvajsetimi društvi dosegli drugo mesto v skupni uvrstitvi. Kegljači pa so bili že drugo leto prvi ekipno in posamezno.

Glede na zgoraj navedene rezultate je prav in si zaslužijo, da so tudi naši športniki oblečeni po pravilih športne zveze upokoјencev Slovenije, to je, da so prepoznavni po svojih športnih oblačilih. Da bi tem pravilom zadostili in bili prepoznavni po oblačilih, je stekla akcija za finančno pomoč pri opremljanju. Moramo priznati, da smo bili prav prijetno presenečeni nad odzivom. Veseli nas, da so med mlajšo generacijo tudi taki, ki verjamejo v nas in jim je lepo ob misli, da se upokoјenci ne vdajamo malodušju in skrbimo, da bi se imeli čim lepše tudi tisti, ki prihajajo za nami. Radodarno so se odzvali naši prošnji in nam pomagali skoraj v celoti opremiti naše športnike. Vsem se prav prisrčno zahvaljujemo in želimo, da bi se jim dobrota vračala z dobroto. Za trenirke so prispevali: Gradis, Gradbeno podjetje; Lucija trgovina d.o.o.; Sončna hiša nepremičnine in posredovanje d.o.o.; Fama d.o.o.Vipava, Duka oprema d.o.o.; HKS Vipava; Nova KBM d.d.; Starc Zlata s.p., Cvetličarna Jasmin; Pizzeria Jolly, Ambrožič Nevenka s.p.

Za zdravje in razvedrilo pa je poskrbljeno s kopanjem in plesom vsako prvo soboto v mesecu v hotelu Delfin v Izoli. Udeležba je dobra.

V DU Vipava skrbimo tudi za intelektualni razvoj naših članov. Trenutno poteka tečaj na temo: *Računalniška pismenost za odrasle IKT 2008/09*. Tečaj finansirata Evropski socialni sklad in Ministrstvo za šolstvo Slovenije. Izvaja ga Ljudska univerza Ajdovščina. Tečaja se udeležujeta dve skupini. Zaradi velikega zanimanja bo tečaj potekal še v naslednjem letu. Vabljeni vsi, ki bi se želeli udeležiti tečaja.

Do konca leta nas čaka še tradicionalni obisk starejših članov DU Vipava, starih 85 let in več, nepokretnih in novoletno srečanje.

Glede na to, da so pred nami prazniki, želim izkoristiti priliko, da v imenu DU Vipava voščim vsem občanom vesel božič in srečno novo leto.

Naš najboljši športnik - kegljač Bojan Turk

Francka Rančič

NAŠI STAROSVETNIKI

Ivanka Kalc

Rodila se je 23. decembra 1918. leta kot osmi otrok od enajstih, očetu Jožetu in mami Karolini. Hodila je v šolo na Col. Doma so imeli kmetijo in tudi nekaj živine. Rada je bila z živino na paši, saj je tam lahko v miru prebirala knjige. Pred drugo svetovno vojno leta 1938 je kot

dvajsetletno dekle šla v Trst "služit", kot se je takrat reklo. Tujčev kruh je bil grenak in po petih letih se je vrnila domov v rojstno hišo na Špile, kot se reče še danes zaselku z nekaj hišami pod vasjo Višnje pri Colu. Ko je njeni sestri Micki umrl mož, se je preselila k njej na Zemono, da ji je pomagala na kmetiji. Tu je tudi spoznala svojega moža Doreteta in tako je ostala v dolini. Živela sta v dvorcu oz. 'u gradi', kot se je takrat reklo, zato se jo je tudi prijelo razpoznavno ime 'Ivanka z grada'. Rodila je troje otrok, hčerki Božo in Mirjam ter sina Jožeta. Kljub temu, da sta se z Doretom poročila pozno, saj sta bila stara že okrog trideset, mimogrede, drugo leto bosta praznovala 60 let poroke, sta dočakala tudi dve pravnučki, saj ima Jožetov sin Janez hčerko Eli in Božina hčerka Ana hčerko Klaro. Neznansko ju je bila vesela

ta Ivanka, ki še danes prebira knjige kot za stavo. Če ji pa zmanjka branja, se loti kar tistih knjig, ki jih je že prebrala, morda tudi večkrat. Dore jo še vedno vsako nedeljo pelje s svojim jugotom k maši, če le ni slabo vreme. Pri teh letih lahko samo občudujemo njeno vitalnost in intelekt, čeprav rada pojamma o bolečinah v križu. Menda sta se z Doretom takole malo za hec pa tudi malo zares kar zmenila, da bosta dočakala sto let in to skupaj, saj bo tudi njen Dorče, kot ga dostikrat ogovori, drugo leto praznoval devetdeset let. Želimo ji še veliko zdravih in kvalitetnih let s takim veseljem in smehom, kot ga ima sedaj. Srečno, Ivanka.

MAMI

Nežen glasek je otroški,
na predvečer božični se oglasil,
pisalo se je osemnajsto leto,
za marsikoga skoraj sveto.

Ivana bodi, pravi ata,
ime tapravo ti izbere,
in mama tvoja te ljubeče
privije k sebi, polna sreče.

Osmi otrok ti si bila,
osma sreča tvojih staršev,
ljubezen njuna te je porodila,
da z nami bi jo ti sedaj delila

Še bosopeta si za kravami hodila,
tja pod Repače, po Lestini in po Dolu se podila,
brezskrbno si takrat življenje še imela,
na Špilah z brati in sestrami si tud' rada pela.

Spomin prijeten tja do šolskih dni,
v tvojih mislih zagotovo še živi,
na ure s knjigo, ki na paši si jih prebila,
na Lisko, Šeko seveda ne boš pozabila.

A življenje dalje teklo svojo pot,
in tako tud' tebi, kot otrokom vsepovsod,
brezskrbna leta so se ti končala,
v življenje trdo si se ti podala.

Za kruhek dragi treba je bilo na pot,
in mamin blagoslov te spremljal je povsod,
v tuji hiši morala si služiti,
a Špil le nisi mogla pozabiti.

Kako prijetno ob košnji je seno dišalo,
med vrhovi smrek v vetru je vršalo,
in ptičji spev ti polnil je ušesa,
ob spreletavanju po vejah mogočnega drevesa.

Toda usoda pisala je v svoji vrsti,
ne boš več služila tujcem tam v Trsti,
v Vipavsko dolino te je pripeljala,
le kdo bi zaprisegel, da boš tu ostala.

Res čudno sliši se, da čevelj vzrok je za ljubezen,
to mislil bi si vsak, le malo trezen.
Ta šuštar Dorče čisto je obupal,
da bi ledih fant ostal, pa se tebi je zaupal.

A šuštar Dorče, šuštar ni ostal,
za volan na cesto se je podal,
in misel tvoja bila je z njim povsod,
v stiski, sreči vso to dolgo pot.

Neštetokrat slonela si pri oknu,
preštevala minute, ure dolge,
kdaj lučka od kolesa se bo prikazala,
v tebi sreča, radost bosta zaigrala.

Rodila troje nas otrok si,
ljubezen svojo nam razdala ti,
s skrbjo si čuvala vsak naš korak,
to dobro pomni izmed nas prav vsak.

Čeprav smo svoje si življenje ukrojili,
čeprav smo nekaj v življenju naredili,
še vedno smo veseli, da si z nami,
še vedno smo presrečni, draga mami.

Srce ti bije materinsko,
še dandanašnji - prastara mama,
saj vnukov osem ti veselje dela,
in pravnukinji, ki pestovala si jih že sama.

Ljubezen večno tvoja bo živela,
čeravno trdo si življenje imela,
iskrena hvala ti zdaj, draga mama,
za trud in skrb, za vse, kar si nam dala.

Jože Kalc

Naši Ivanki za visok življenski jubilej iskreno čestitamo in ji želimo trdnega zdravja ter dobrega počutja v domačem krogu.

Urdniški odbor VG

ZA DOM IN DRUŽINO

O smislu našega življenja

V našem življenju so trenutki in dnevi, ki nas kar silijo k razmišljanju o pravem smislu našega bivanja. Trenutki milosti so to, ki trkajo na našo zavest, nas osebno nagovarjajo in kličejo k odgovoru in življenjski odgovornosti. Božični praznik je eden takih dragocenih dni, ki kot svetel žarek posijejo v naš sivi vsakdan.

Luč božičnega praznika nam čudovito odgrinja skrivnost našega življenja. Učlovečeni Božji Sin nam govori, kje je naša prava domovina, kjer sta doma neminljivo veselje in prava sreča. Obenem pa nam kaže tudi pot, po kateri bomo ta cilj zanesljivo dosegli. Ta pot je vztrajno prizadevanje za svetost. K Bogu, ki je neskončno svet, morejo priti samo tisti, ki se trudijo za svetost; tisti, ki imajo dovolj moči in ljubezni, da jih življenje na pokvari in ne stre, ampak prečisti in izkleše.

Z besedo svetost danes mnogi ne vedo kaj početi. Svet okrog nas ne priznava ne greha ne svetosti. Eno in drugo bi rad izrinil iz svoje zavesti, odrinil v pozabo in preživelost. Človek hoče biti sam svoj gospod, sam sebi bog, ki lahko dela, kar se mu zahoče in kar mu trenutno najbolj kaže. Že vnaprej izključuje, da bi karkoli višjega od njega sploh moglo obstajati, odklanja vsako misel na Boga in se zapira v svojo samozadostnost. Čeprav se ima za svobodnega, je v resnici zaslužjen svoji ozki in slepi sebičnosti.

Človek postane zares človek šele, ko prebije ta začarani krog in se odpre Bitju, ki ga neskončno presega. Velik postane šele, ko svojo sebičnost premaga z ljubeznijo do Boga in sprejme druge ljudi za sebi enake, za svoje brate in sestre.

Tu se začne pot svetosti. Življenje se ti naenkrat razkrije v čisto novih razsežnostih, novih globinah, novi lepoti, novem bogastvu in smislu. Tedaj spoznaš: življenje ni nekaj samoumevnega, temveč je brezprimeren dar; tem polnejše je, čim več je v njem dobrote in ljubezni. Življenje ni igračkanje, ampak zrela resnoba; ni spogledovanje s trenutnimi koristmi, ampak zaziranje v tisto temeljno in bistveno; življenje je nekaj svetega; posoda, ki jo je treba napolniti s plemenitimi, zlahtnimi sadovi. Tako gledati in sprejemati življenje se pravi delati za lastno svetost in drugim kazati pot. To je naša osnovna krščanska naloga na tem svetu.

Skrb za svetost pa ni le naša glavna dolžnost, ampak obenem tudi vir najglobljega veselja in sreče. Človek, ki si vztrajno prizadeva za svetost, se čuti vedno bolj svobodnega in sproščenega, mirnega in

veselega; vedno globlje doživlja resničnost Jezusovih besed: Blagor čistim v srcu, ker bodo gledali Boga. Ne le v večnosti, že tukaj doživljajo njegovo bližino in naklonjenost, srečo njegove navzočnosti in rojstva v njihovem srcu. Vsi resnično sveti ljudje to izkušajo. Spomnimo se samo blažene matere Terezije iz Kalkute, ki se je iz ljubezni do Boga dala vso na voljo svojim najbolj zavrženim bratom in sestram. Kljub neprestanemu garanju in velikanskim žrtvam je bila vsa srečna in zadovoljna, ker je vedela in čutila, da v svojem srcu nosi Boga in lahko pričuje za njegovo nedoumljivo ljubezen.

Kako prav ima naš pesnik Gregorčič, ko zagotavlja:

Za vse je svet dovolj bogat

in srečni vsi bi bili,

če kruh delil bi z bratom brat

s prav srčnimi čutili.

O da bi ob letošnjem Božiču tudi mi globlje doumeli, kako osvobajajoča je resnična svetost, ki nas bo zanesljivo popeljala v večno srečo pri Bogu.

Janez Zupet

Na tih trih kraljev dan

K unimu času, keder je uže Jezus rojen bil v Betleemu judejskim pod kraljom Erodežom, pole, pride magi od solnčniga shoda v Jeruzalem inu vprašajo, rekoč: »Ki je ta rojeni kral judovski? Zakaj vidili smo zvezdo njegovo v solnčnim shodu inu prišli smo ga moliti.« To keder zasliši kral Erodež, se prestraši inu ž nim red vse mesto Jeruzalem. Inu on zbere vkup vse više farje inu učene ljudi inu sprašuje od njih, ki ima Kristus rojen biti. Inu oni reko: »V Betleemu judovske dežele; zakaj tako je pisano skuzi proroka: Inu ti Betleem, dežela Juda, ti mi nisi to manše mej glavami Juda; zakaj iz tebe pride moj voj, kir bode pasel moj folk izraelski.«

Nato Erodež skrivaj pervabi mage inu ravno sprašuje od njih, ob katerim času bi se zvezda bila prikazala; inu pošle jih v Betleem inu reče: »Pojdite tje inu dobro sprašajte to ditece; inu keda je najdete, spovete mi nazaj, da jest tudi pridem inu je molim.« Oni pak, keda so krala zaslišali, so prece odšli. Inu pole, zvezda, katero so v solnčnim shodu vidili, gre pred njimi tako dolgo, da pride inu stoji nad mestom, v katerim je ditece bilu.

Inu keda so zvezdo ugledali, so se čudo vele bili obeselili; inu gredoč v hišo, najdejo to dete zred Marijo, njega materjo. Inu pokleknejo inu molijo to dete; inu odpro nih šace inu ga darujo z zlatom, virahom inu miro.

Inu oni so v sni od Boga svetovani, da bi ne šli nazaj k Erodežu, inu so po eni drugi cesti šli na svoj dom.

Iz Otročje biblije Sebastjana Krelja

Na rob knjigam F. Petriča o slovenskih romarjih in romanjih

Mnog romar gre na Lušarje, Trsat ali Kompostelje ... je zapisal F. Prešeren že pred mnogo leti. Ko so izšle knjige F. Petriča *Duša le pojdi z mano*, sem našla v njih seveda nam ljube cerkve – Log in sv. Hieronim. Opisal pa je tudi cerkve onstran meje, v katere Slovenci romajo v Avstriji in Italiji. Vendar ni omenil cerkva na Hrvaškem – morda je tudi na Madžarskem kakšna, ki jo Slovenci obiskujejo. Po izidu knjig (kupila sem vseh pet) sem takoj pisala o tem problemu na Družino in so pismo takoj objavili.

Vendar tudi v drugi – zelo obsežni – in pravzaprav težki knjigi o romarskih poteh Slovencev, niso omenili cerkva na Hrvaškem, ki so slovenskim romarjem ljube. Omenjenih je več cerkva onstran meje, v Italiji in Avstriji. Sama pa dobro vem za tri romarska središča na Hrvaškem, ki so Slovincem znana in ljuba.

Marija Bistrica v Hrvaškem Zagorju je zelo znano romarsko središče. Slovenci iz Štajerske in Prekmurja so radi romali tja. Sama sem bila tam le enkrat, kot študentka v Zagrebu.

Sveta gora pri Gerovem leži na ozemlju, kjer so večkrat cincali, ali bi pripadala Hrvaški ali Sloveniji – še za časa Dravske banovine. Je v bližini Čabra. Leži na nekaj čez 700 metrov visokem griču. Ne vem, koliko je stara, a ima lepe freske, ki prikazujejo delo v gozdu in tudi na morju. Iz Sušaka smo večkrat šli tja peš, ko pa sem prišla v Vipavo, sem tudi vipavske planince popeljala tja. Spoprijateljili smo se z župnikom in dejal mi je, da mašuje dostikrat tudi v slovenščini. Da slovenski romarji to goro radi obiskujejo, sem se prepričala tudi sama.

Kaj pa Trsat? Ko sem bila še majhna, je bila med Reko in Sušakom krivična meja, kasneje je bila Reka v coni B, tako da smo še nekaj let po vojni potrebovali nekakšne papirje, da smo prečkali Rečino – tudi med vojno, ko je vse spadalo pod Italijo. Ampak pred vojno je bil nekaj dni okrog šmarnega dneva prost prestop meje – zdi se mi nekako do 1937. leta. Takrat se je nagnalo čez mejo – in na Trsat vse s Pivškega in Bistriškega, ki je bilo pod Italijo. Spominjam se, da mi je mati pravila, da so v hotelih gostje spali tudi v kopalnicah! Ko je mejo čez Rečino zamenjala lepa ploščad, je Pivško in Bistriško gravitiralo bolj na Reko, kot na Ljubljano – in je s Pivke vozil tja do osemdesetih let delavski vlak na Reko. Na Trsatu je bila in je še na veliki in mali šmaren maša za slovenske romarje. Pa tudi sicer sem bila večkrat priča slovenskim romarskim mašam.

Vemo, da je Peter Pavel Glavar pel novo mašo na Trsatu – in da mu je senjski škof spregledal nezakonsko rojstvo. Sedaj vsi vemo, da je bila podoba brezjanske Marije med vojno skrita na Trsatu. Takrat tega še domačini nismo vedeli.

Sedaj so okrog trsatske cerkve uredili lep park in ko je množica romarjev, je maša lahko zunaj – saj znosijo tja ogromno stolic. Nekoč na šmaren dan domačini splog nismo hodili na Trsat k maši, saj je bilo drugih cerkva zadosti, in smo raje pustili prostor romarjem – naj bodo Slovenci, Boduli, Gorani ali Grobničani...

Pa zapojmo še eno staro narodno:

Sova čuka praša, kje bo bila maša,

Gori na Trsati pri Mariji zlati.

Saj res, zakaj pa mi je Trsat tako pri srcu? Saj so z menoj tam grdo delali: Gor so me nesli, ne da bi me kaj vprašali, z mrzlo vodo so me oblili, čez nekaj let so me sklofutali, pa še kasneje privezali! (Bila sem krščena, birmana in poročena tam).

Nada Kostanjevič

* * *

Bogata žetev

Ob življenjskem jubileju Dorice Makuc

Publicistka Dorica Makuc je 29. aprila 2008 letos dopolnila 80 let. Življenjska pot jo je od Vidma, kjer se je rodila, vodila v Gorico, Ljubljano, Beograd, Milan, pa spet v Gorico, Ljubljano, nazadnje domov v Gorico. V dokumentarnih oddajah, ki jih je pripravljala na TV Ljubljana, smo spoznali Jugoslavijo in s Slovenci po svetu prepotovali skoraj vse celine. S knjigami, ki so izšle po njeni upokojitvi in vrnitvi v Gorico, zapisuje epopejo Primorcev v 20. stoletju.

Na RTV Ljubljana je v Dokumentarnem programu kot scenaristka in režiserka opravila pomembno, pionirsko delo. Lotevala se je številnih vznemirljivih socialnih in moralnih tem, z izostrenim socialnim čutom je opazila največkrat prezrte ljudi pretresljivih usod. Ti dokumentarni filmi in reportaže prikazujejo življenje po različnih republikah nekdanje Jugoslavije; pripravila je oddaje o Slovencih v zamejstvu, v dvanajstih oddajah o Slovencih po svetu pa skupaj z Mijo Janžekovič približala njihovo življenje skoraj na vseh celinah.

V reportaži o aleksandrinkah, *Žerjavi letijo čez morje*, je s to tematiko prva dokumentirano seznanila slovenske gledalce. Naslov se nanaša na Bevkovo delo. Kasneje, že po upokojitvi, je napisala knjigo z naslovom Aleksandrinke; leta 1993 je izšla pri Goriški Mohorjevi družbi.

Po upokojitvi se je vrnila domov. Pri tej založbi so izšle njene knjige: *In gnojili boste nemško zemljo*, *Aleksandrinke*, *Sardinci* in *Primorska dekleta v Nemčijo gredo*. Z njimi zapisuje epopejo primorskega ljudstva v 20. stoletju. Upodobila je številne osebe; o zgodovinskih dogodkih pripovedujejo ljudje, ki so vse to doživljali, sicer v zgodovini nimajo svojega glasu in obraza. Skratka, po upokojitvi je raziskovalna novinarka Dorica Makuc ustvarila izjemen knjižni opus. Delo Dorice Makuc je pomembno za poznavanje zgodovinske resnice, in to ne samo v Sloveniji, temveč tudi v Italiji. Sardinci so prevedeni v italijanščino, zdaj prevajajo knjigo *Primorska dekleta v Nemčijo gredo*. Pogrešam pa ponovitve dokumentarcev in reportaž na TV Ljubljana. Letos praznuje slovenska televizija 50 let svojega oddajanja. Prav bi bilo, če bi se ob tej priložnosti spomnili tistih novinarjev, ki so bili pionirji njenega dokumentarnega programa. Pomen Dorice Makuc vidim v tem, da je kot publicistka našla posebno mesto med zgodovinopisjem in literaturo. S svojimi dokumentarnimi filmi in knjigami pomembno oblikuje slovensko narodno zavest; njeno delo je tudi dragocen prispevek k oblikovanju goriške identitete. Prav bi bilo, če bi se zavedali, kako izjemni publicisti so v dvajsetem stoletju delovali v primorskem prostoru in obenem oblikovali podobo slovenstva ne samo v matici, temveč povsod, kjer Slovenci živimo. Dorica Makuc je med najpombnejšimi.

Marija Mercina

ISKRICE

Drug od drugega se lahko marsikaj naučimo, ne moremo oziroma ne smemo pa posnemati drugih. Vsak mora hoditi svojo pot, ki je samo njegova. (M.Klevišar)

Človeštvo raste samo z ljubeznijo, zakaj ljubezen ustvarja življenje in je edina energija, ki traja in bo večno trajala. (M.Quoist)

Noben človek ni nekoristen, če olajša breme kateremukoli drugemu. (M.Gandhi)

Najmanj se lahko zanesemo na človeka, ki veliko govori in veliko obeta. Pošten mož rajši manj obljubi, a več izpolni. (A.M.Slomšek)

Skrivnost lepega vedenja je v tem, da znamo dobro mišljenje, ki ga imamo o sebi, uskladiti s slabim mišljenjem, ki ga imamo o drugih. (M.Twain)

Veliko moraš narediti, da spoznaš, da nisi naredil dovolj. (R.Follereau)

Tisto, čemur ljudje ponavadi pravijo usoda, je povečini posledica njihovih neumnih dejanj. (A.Schopenhauer)

Malo govori o drugih, še veliko manj pa o sebi. (J.Bosco)

Biti moraš malo predober, če hočeš biti zadosti dober. Ljudje potrebujejo več dobrote, kakor jo zaslužijo. (J. Šimenc)

Tako kot veliko praskanja škoduje koži, prav tako veliko klepetanja škoduje srcu. (ruski pregovor)

Človek je vedno družinsko bitje. Mora koga imeti, mora komu pripadati, biti potreben. Tudi ko je star in bolan - takrat še najbolj. Hoče ostati v družini. (M. Žužek)

Marti Gantar v slovo

Življenje je dar in vsak dar je dragocen, sprejeti ga je treba z odprtimi rokami in spoštljivo, je oporekala sedemnajstletna Marta Puškinovi pesmi Dar brezplodni, dar slučajni, to življenje le čemu. Slišim jo, ko meni, njeni učiteljici, navdušenki za oporekanje smislu, pravi: In cilj je, duša ni prazna, um ne more biti prazen in življenje ni pusto in smrt ni nesreča.

Tiha, samosvoja, v samotnost umaknjena Marta se je, bistra in iskriča, glasna in odmaknjena, z vedrino v lepih očeh odločila za lepoto življenja, njegovo živost, skrivnostnost in bogastvo, za polnjenje življenja, za darovanje, ki je najčistejše polnjenje lastnega življenja.

Darovanje je določilo njeno poklicno pot, določilo je študij specialne pedagogike. Določilo je delo z otroki, ki jim je treba, bolj kot vsem drugim, z ljubeznijo in strokovnostjo, s pripadnostjo in odločnostjo pomagati na poti do večje ali manjše samostojnosti, do polnosti bivanja. Storit vse, da bodo otroci znali živeti s svojo samosvojostjo, sprejeti in ljubljene, da samosvojost ne bo ovira, ampak nova možnost.

Sodelavki sva postali, ko se je Vzgojni zavod Pavla Rušta preselil iz Vrhpolja v Ajdovščino. Z njo in z drugimi sodelavkami sem spoznavala vsa dobra in manj dobra pota spreminjanja šolskega dela, ki je pomenilo nove in drugačne pristope v delu z otroki s posebnimi potrebami, učiteljevo pot k otroku in otrokovo pot med druge in z drugimi. Sprejela je vse izzive integracije in inkluzije, delala z otroki na njihovih matičnih šolah, v Vipavi, na Colu, v Podkrajju, Vrhpolju, Ajdovščini. Vrhpolje ji je bilo najljubše. »V jutru se napolnim z lepoto, s potjo preko polja se očistim vsega, kar je temno, in pred otroki sem svetla in naravnana v dobro,« je utemeljevala svojo željo. Marta in vse njene pešpoti, tiho nasprotovanje udobju sodobnosti. Marta, skromna z obleko, ki jo imamo samo zato, da nas ne zebe in da z goloto ne žalimo sebe in drugih, Marta, samosvoja, s hojo po lastni poti in preprostimi, a globokim etičnim zavedanjem: na tem svetu smo, da delamo dobro, na tem svetu smo, da z nami živijo vsa bitja svoje lastno življenje. In ni pomembno, kaj se nam vrača, pomembno je, da smo vedno naravnani v darovanje.

In darovala se je. Najbolj ljubeče za svoje nečake, ki jim je dala vse, kar človek premore: vso svojo ljubezen, vso svojo pripadnost, vso svojo moč, vse, kar je imela. Njihova sreča jo je osrečevala, z njihovo rastjo je rasla tudi sama, svojo pot je spreminjala v njihovo in vse, kar je bilo dobrega v njihovem življenju, je bila njena sreča.

Marta z boleznijo, ki je postajala smrtna in vedela je, da je smrtna. In vendar je bilo vse dobro, nobenega joka, nobenega urejanja zemeljskih stvari, nobenega strahu. Razkošen smeh je govoril o njeni sreči, ko se je nečak poročil. Ko je govorila o obredu v Križu, so sijale njene oči in govorile o poti ljubljenega človeka, o njenem notranjem miru, ko sta z ženo začenjala novo pot. Darovanje samega sebe za druge. Martina samosvojost: ljudje, ki vse vemo, smo pravili, da ni za ta svet, a njeno bivanje se je uresničevalo samo v tem svetu in samo na način, kot je življenje živela. Darovanje in dejavna ljubezen sta možna samo sredi sveta in ne v samotni.

Marta, globoko in iskreno verujoča v svojega boga, v posmrtnost in večno življenje. Njena vera je rasla iz ljubezni in darovanja za druge. O njej ni nikoli govorila, samo živela jo je. Nikoli ni z besedo nikogar nikamor vabila, njeno misijonarstvo je bilo njeno življenje, njen način življenja je

bil njeno sporočilo: življenje je dar in vredno ga je živeti in edino smiselno je darovati se drugim. Njena samosvojest, ki je vabila, in njena samosvojest, ki je sporočala, da notranji mir raste iz zelo majhnih in zelo drobnih stvari. Dobrota je sijala iz njenih oči in sprejemala je vse, kar je čutila, da ji njen bog daje: vse veselje in vso žalost, ves strah pred bolečino in trpljenjem, vso moč, da bolezen prenaša. Tudi tisti, ki nismo tako verujoči kot ona, smo čutili njeno hrepenenje po končnosti, ki je zanjo samo večnost, njeno željo po smrti, ki je zanjo začetek novega življenja.

Poslavljam se od Marte, naše sodelavke, učiteljice, prijateljice, sestre, svakinje in ljubljene tete. Poslavljam se od človeka, ki je izpolnil svoje poslanstvo, ki je daroval drugim vse, kar je bilo dobrega in lepega v njem. Njena ljubezen živi v vseh, ki smo jo poznali, v vseh, ki jih je imela rada in se jim do konca darovala. Zato ni treba žalovati, veseliti se je treba Martine sreče in ji šepetati za zemeljski odhod: življenje je dar, življenje je smisel in njegov namen je darovanje, ki je najčistejša ljubezen.

Ivana Slamič

PISALI SO NAM

S svojimi kratkimi ocenami in občutki ob branju našega lista so se nam oglasili naši bralci.

prof. Martin Silvester, Ljubljana

Pred mano je nova številka Vipavskega glasa, spet zelo zanimiva, lahko bi rekel »zgodovinska«, pa naj gre za zgodovino Vipave, spomine na Primoža Trubarja, dekana Matija Erjavca ali zapis ob 61-letnici priključitve Primorske k matični domovini, za Ivana Ščeka in 80-letnico smrti Draga Bajca, pa tudi poročila o živahnem delovanju društev, šol itd. Z veseljem sem bral poročilo o uspešnem delovanju (nastopih) vipavskih tamburašev. Kako razgibano je društveno življenje v Vipavi.

dr. Tone Weber, Polhov Gradec

Prisrčno se zahvaljujem za poslano številko Vipavskega glasa, v kateri je bilo spet mnogo zanimivega branja. Če ne bi bilo podeželja, tudi slovenstva ne bi bilo.

prof. Mija Božič, Ljubljana

Pravzaprav me je vzpodbudil Vipavski glas, da se ti malo oglasim. Vedno ga vsega preberem. Zdaj, ko moram več počivati, me je pa še posebno razveselil.

Dorica Makuc, publicistka in novinarka, Gorica

Uredništvu Vipavskega glasa čestitam; branje dragocenih zapisov od zgodovinskega g. Draga Kolenca do dekana Erjavca, pa lep spomin na Draga Bajca, nenazadnje spomin fantov iz posebnih bataljonov in še marsikaj. Takšni krajevni časopisi so resnično pravi zaklad. Tako za nas, še bolj za mlade rodove.

Pripombe k besedilu o Judinji Lavrinovi

V zadnji številki Vipavskega glasa (XXIII, okt. 2008, št. 86) je na str. 57 objavljen tekst Ljudska svetnica Judinja Lavrin. V njem pisec navaja, da sem potrdila pripovedovanje njegovega očeta o njej in me imenuje žlahtno sestrično.

Za Judinjo Lavrin sem prvič zvedela iz objavljenega teksta. Zato se nisem mogla nikoli s komerkoli pogovarjati o tej zgodbi.

Splošno je znano, da g. Pavel P. Premrl za vse ljudi uporablja naziv žlahtna sestrična, žlahtni bratranec (gl. njegovo knjigo Pripovedi Židov Aškenazov, Vipava 2008). V Slovarju slovenskega jezika beremo:

1. knjiga VI, str. 1010, geslo žlahten: plemenit, plemiški, žlahten rod;

2. knjiga IV, str. 641, geslo sestrična: hči strica ali tete.

Izjavljam, da nisem plemenitega rodu niti ne hči piščevih tet ali stricev.

Majda Clemenz

* * *

Planinsko društvo Vipava

vabi

planinske prijatelje in vse druge na

TRADICIONALNO

15. NOVOLETNO SREČANJE

1. JANUARJA 2009 na PLAZU

Ves dan vas pričakujemo s prijazno besedo in toplim čajem.

Sončnih, vedrih dni, drobnih pozornosti

smo potrebni prav vsi. Naj jih bo v letu 2009 čim več

Vam želi

Planinsko društvo Vipava

ZA RAZVEDRILO

VESELI DECEMBER

	SONJA PUDGAR	SAMSON IN ...	SLAPENSKI ŽUPNIK, ZGODOVINAR, FRANČ		IZPUŠČAJI NA USTNI SLUŽNICI	DRŽAVNI PRAZNIK, 26. DECEMBER	STRU-KOVNIJAK ZA RAČUNSTVO		MARJAN PRELC	VRSTA DVGALA	KAR PRČAKAMO, KO SE KONČA VESELI DECEMBER	OČI
SLUŽBA DRUŽBENEGA KNJIGOVODSTVA				IME SLOVENSKE PESNIČE ŠKERL				KLI-MAKTERIJ				
DVOJICA				ŽUPNIK (OLABŠALNO) ŽUPNISKI PRAZNIK, 26. DECEMBER				OGRAJA NOČNO POPIVANJE				
SESTAVIL VLADIMIR ANŽEL	IMETNIK POMEMBNA ZAČIMBA							IME NAŠE POSLANKE IČE OTON NAGLOST				
31. DECEMBER												
TEKOČA MAŠČOBA					MOČNO RAZSTRELIVO SREDINA SOBE							CIGAN
KEMIJSKI ZNAK ZA LANTAN				OBLIKA IMENA TOMO OCET				KATRAN LOVSKO DRUŠTVO				
	NEPRAVI OČE	CERVANTES-OV LIK DON ... IME NAŠEGA ŠKOFA PERHA						IGRA NA SREČO PRITOK DONAVE V NEMČIJI				
MESTO V DALMACIJI					SIMPTOM BOLEZENSKE ZNAMENJE REKA V RUSIJI							
DOBRE ŽELJE, VOŠČILO									DOLINA	OKRAS (NA PERILU), TUDI VRSTA TKANINE	6. DECEMBER, SVETI ...	SEBASTJAN ČERNIGOJ
IVAN TAVČAR			IME GRAFIKA JUSTINA ZNAMENIT MEST V BENETKAIH				AMERIŠKI PREDSEDNIK, JOHN (1755-1826)					
MAMILO IZ OPIJA							25. DECEMBER IME PISATELJICE PEROCI					
	DIAPOZITIV				KEM. ZNAK ZA NEON OBISKO-VALEC			ČEBULA VEZNIK, ČE				
	NATALIJA BRATUŽ	APRIŠKA DRŽAVA IME PISATELJA FLEMINGA						ROMAN LAVRIČ NIZEK ŽENSKI GLAS				NAJVIŠJI BOG PRI EGIPČANIH
NAJDALEŠA REKA NA SVETU				MESTO NA JAPONSKEM IVAN IRUVATIN						PLOŠČIN-SKA MERA RAZLIČNA SAMO-GLASNIKA		
PINA LANENA ALI BOMBAŽNA TKANINA							SAD OLJKE					
	ROŽEVINA-STE PLOŠČICE NA KONČIH PRSTOV							SILA, KI NAS VLEČE NAVZDOL				

REŠITEV iz 86. št. VG:

VODORAVNO: SM, šparon, malvazija, rja, st, eta, Danijel, or, LB, kakec, jesen, srp, Ink, sok, IZ, včera, one, kila, detel, Ane, činele, AT, ep, Pan

NAVPIČNO: smrdljivka, Maja Benčina, lan, skelet, ŠV, Ike, Ra, pasjansa, če, Aztek, Ojdip, Ri, lesk, en, oje, Cr, otep, Nato, pinela, ar, zelen

PRISPEVKI ZA VIPAVSKI GLAS OD 1.10.2008 DO 31.12.2008

Božič Mija, Jožko	Ljubljana	20,00 €
Clemenž Majda	Ljubljana	20,00 €
Demšar Ljuba	Škofja Loka	20,00 €
Fabčič Slavka	Podgrič	20,00 €
Ferjančič Anka	Budanje	10,00 €
Ferjančič Regina	Manče	10,00 €
Furlan Dora	Budanje	20,00 €
Hrepevnik Zora	Vinarska 2	20,00 €
Jamšček Vida	Nova Gorica	20,00 €
Jelerčič Rado	Nova Gorica	10,00 €
Jemec Aleksandra	Marezige	30,00 €
Jež Anton	Ljubljana	40,00 €
Kalc Jože	Na Produ 11	100,00 €
Kamenšek Vida	Ljubljana	20,00 €
Kobal Milena	Trst	50,00 €
Kosmač Marko	Ajdovščina	50,00 €
Lemut Jelka	Ajdovščina	20,00 €
Makarovič Marija	Ljubljana	20,00 €
Mihalj Bernarda	Nova Gorica	10,00 €
NN		10,00 €
NN		15,00 €
Plesničar Jože	Gregorčičeva 3	30,32 €
Premru Francka	Podnart	10,00 €
Rebec Stanislav	Pivka	25,00 €
Semiz Vida	Goče	20,00 €
Silvester Martin	Ljubljana	20,00 €
Štenta Majda	Koper	20,00 €
Turk Željka	Slap	20,00 €
Vidmar Angel	Vinarska 2	20,00 €
Skupaj		700,32 €

Vsem se najlepše zahvaljujemo!

Svoje prispevke lahko nakažete tudi na TRR KS Vipava 01336-6450860755 s pripisom ZA VIPAVSKI GLAS.

VIPAVSKI GLAS - glasilo KRAJEVNE SKUPNOSTI VIPAVA
DECEMBER 2008
 740 izvodov

Uredniški odbor:

Gizela Furlan - urednica, Magda Rodman, Vladimir Anžel, Boris Ličen in Breda Butinar - lektorica

Pisne prispevke lahko pošljete na e-naslov: vipavski.glas@gmail.com

VSEBINA

Iz naše preteklosti

Zgodovina Vipave v očeh poznavalca, 2.del	stran 2
Konec 1. svetovne vojne in prihod Italijanov v Vipavo	stran 14

Predstavljamo vam

Simon Krhne	stran 16
-------------------	----------

Živeli so med nami

Da spomini ne zamro – kronika družine Semenič, 2.del	stran 16
Rajko Koritnik	stran 22

Iz naše KS

Iz dela KS Vipava	stran 27
-------------------------	----------

Iz naše občine

Nova prometna ureditev v Vipavi	stran 28
Deseto žegnanje konj	stran 29

Iz ustanov in društev

Iz ŠGV	stran 31
--------------	----------

Iz OŠ	stran 37
-------------	----------

Iz CUIO	stran 39
---------------	----------

Iz otroškega vrtca	stran 44
--------------------------	----------

Iz društev	stran 46
------------------	----------

Naši starosvetniki	stran 51
--------------------------	----------

Za dom in družino

O smislu našega življenja	stran 52
---------------------------------	----------

Na tih trih kraljev dan	stran 53
-------------------------------	----------

Na rob knjigam F. Petriča o slovenskih romarjih in romanjih	stran 53
---	----------

Bogata žetev	stran 54
--------------------	----------

Iskrice	stran 55
---------------	----------

Marti Gantar v slovo	stran 56
----------------------------	----------

Pisali so nam	stran 57
---------------------	----------

Odmevi	stran 58
--------------	----------

Za razvedrilo

Križanka	stran 59
----------------	----------

Ajdovščina
SP-dom 0
VIPAVSKI
2008

352 9(497 4 Vipava)

0117695,87

COBISS c

LIBRARIJA KNJAZIHO

Vipava v snegu, 2005
(Foto Oton Naglost)